



# KONKURENTNOST 2018

Bosna i Hercegovina

**SADRŽAJ:**

UVOD .....	3
SAŽETAK GLAVNIH ZAKLJUČAKA.....	4
Novi alat za razumijevanje i ocjenu konkurentnosti.....	4
Globalni trendovi i implikacije .....	5
Rang zemalja prema Indexu globalne konkurentnosti 4.0 2018.....	6
NOVI EKONOMSKI KOMPAS ZA 4 INDUSTRIJSKU REVOLUCIJU .....	7
Globalna saznanja.....	9
Analiza Indeksa globalne konkurentnosti 4.0 .....	11
Konkurentnost i siromaštvo .....	14
Konkurentnosti i nejednakost .....	14
Konkurentnost i blagostanje .....	14
Konkurentnost i održivost okoliša .....	15
<b>Regionalno poređenje i analiza zemalja .....</b>	<b>17</b>
Top 10 zemalja u svijetu .....	18
METODOLOGIJA.....	21
Okvir Indeksa globalne konkurentnosti (GCI) 4.0 .....	21
Prvi stub: Institucije .....	22
Drugi stub: Infrastruktura.....	22
Treći stub: Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija (ICT).....	22
Četvrti stub: Makroekonomska stabilnost.....	22
Peti stub: Zdravstvo .....	23
Šesti stub: Vještine.....	23
Sedmi stub: Tržište roba .....	23
Osmi stub: Tržišta rada .....	23
Deveti stub: Finansijski sistem .....	23
Deseti stub: Veličina tržišta.....	24
Jedanaesti stub: Poslovna dinamika.....	24
Dvanaesti stub: Sposobnost inovacija .....	24
BOSNA I HERCEGOVINA 91 / 140 – TABELARNI PRIKAZ INDIKATORA .....	25
BIH I ZEMLJE OKRUŽENJA U KONKURENTNOSTI 2018.....	31

## UVOD

Sa Četvrtom industrijskom revolucijom (4IR), čovječanstvo je ušlo u novu fazu razvoja. 4IR postala je životna stvarnost za milione ljudi širom svijeta, stvarajući nove mogućnosti za poslovanje, vlade i pojedince. Ipak, ona prijeti novim političkim razilaženjima i suprotnostima unutar i između ekonomija i društava. Ove godine obilježava se i deseta godišnjica početka globalne finansijske krize koja je, bez sumnje, posljednjih godina ostavila najveće društvene i ekonomske posljedice. Kombinacija sa rastućim nejednakostima i geopolitičkim previranjima, pobudila je zabrinutost građana o globalizaciji, te izazvala podjeljena politička mišljenja. Iako je svjetski ekonomski rast bio snažniji u protekle dvije godine, stanje u sadašnjem promjenljivom ekonomskom i političkom kontekstu je i dalje krhko.

Ovakvi događaji, 4IR i posljedice velike recesije, redefinisali su puteve ka napretku kao i sam pojam napretka, ostavljajući duboke implikacije u kreiranju politika. Zabrinuti lideri traže nove odgovore i rješenja sa ciljem da prevaziđu kratkoročne reakcije pomenutih događaja.

U tom kontekstu, Svjetski ekonomski forum uveo je novi Globalni indeks konkurentnosti 4.0 (GCI), prijeko potreban privredni kompas, zasnovan na 40-godišnjem iskustvu analiziranja pokretača dugoročne konkurentnosti. Nakon usvojenog koncepta četvrte industrijske revolucije, Svjetski ekonomski forum daje doprinos globalnom razmišljanju i kreiranju politika integrišući pojam 4IR u definiciju konkurentnosti.

Indeks integriše utvrđene aspekte sa novim i rastućim stubovima koji pokreću produktivnost i rast. Naglašava ulogu ljudskog kapitala, inovativnosti, otpornosti i agilnosti, kao dodatnih pokretača i definira karakteristike i značenje ekonomskog uspjeha u 4IR. Poziva na bolju upotrebu tehnologije u ekonomskom prestizanju zemalja, i upozorava da je to jedino moguće kroz holistički pristup sa drugim faktorima konkurentnosti. Na kraju, nudi objektivne podatke i analize za nepristrasno, budućnosti okrenuto i racionalno kreiranje politika.

Iz rezultata GCI 4.0 može se zaključiti da je većina ekonomija daleko od "granice" konkurentnosti - agregiranog ideala svih faktora konkurentnosti. U stvari, globalni prosječni rezultat koji ima vrijednost 60 sugerise da mnoge ekonomije tek trebaju implementirati mjere koje bi poboljšale njihov dugoročni rast i otpornost, te stvorile nove mogućnosti za svoje stanovništvo. Pored toga, rezultati pokazuju da zemlje imaju izmiješane učinke kroz dvanaest stubova indeksa, te da i dalje postoje izazovi kao što je nedostatak dobrog funkcionisanja institucija koji predstavlja izvor konkurentne nestabilnosti.

Ipak, postoje i pozitivni primjeri ekonomija koje nadmašuju svoje rivale i daju vrijedne smjernice za učenje o načinu i metodama implementacije faktora konkurentnosti.

Ovogodišnji Izvještaj predstavlja rezultate globalnog indeksa konkurentnosti i pruža nepristrasne informacije koje omogućavaju liderima u javnom i privatnom sektoru bolje razumijevanje i oblikovanje svojih strategija u eri četvrte industrijske revolucije. Predstavljen je pregled konkurentnosti 140 ekonomija čime se daje sveobuhvatna procjena stanja. U ovom izvještaju predstavljen je i detaljan profil ekonomije Bosne i Hercegovine kao i tabele sa podacima globalnog rangiranja sa svim indikatorima. Koristeći kvantitativne metode i podatke iz anketnih istraživanja, izvještaj o konkurentnosti rangira zemlje na osnovu kombinacije 98 indikatora grupisanih u 12 stubova konkurentnosti.

## SAŽETAK GLAVNIH ZAKLJUČAKA

Zbog brzih tehnoloških promjena, političkih suprotnosti i krhkog ekonomskog oporavka, važno je da definišemo, procenjujemo i implementiramo nove puteve do rasta i napretka. Sa produktivnošću kao najvažnijom determinantom dugoročnog rasta i prihoda, u ovaj izvještaj uvršten je novi Globalni indeks konkurentnosti (GCI) 4.0 koji definiše novonastale faktore kritične za produktivnost u Četvrtoj industrijskoj revoluciji (4IR) i predstavlja važan alat procjene. Dole navedeni ključni zaključci predstavljaju rezime novog alata, kao i njegove rezultate dobivene na globalnom i regionalnom nivou analize zemalja.

### Novi alat za razumijevanje i ocjenu konkurentnosti

*Novi koncept* - Uz uključivanje novih koncepata i novih prikupljenih podataka, GCI 4.0 pruža nove i detaljnije uvide u faktore koji će značajno rasti kako 4IR ubrzava tempo: ljudski kapital, inovacije, otpornost i agilnost. Ovi kvaliteti obuhvaćeni su kroz niz novih, kritički važnih koncepata (npr. preduzetnička kultura, kompanije koje prihvataju neuobičajene ideje, saradnja multiaktera, kritičko razmišljanje, meritokratija, društveno povjerenje) dopunjavajući tradicionalne komponente (npr. informatičke i komunikacijske tehnologije i fizičku infrastrukturu, makroekonomsku stabilnost, imovinska prava, godine obrazovanja).

*Novo mjerilo* - GCI 4.0 predstavlja novo rangiranje koje se kreće od 0 do 100. Granica (100) odgovara željenom cilju za svaki indikator i obično predstavlja politički cilj. Svaka zemlja treba nastojati da maksimizira svoje ocjene u svakom od indikatora, a rezultat pokazuje njen trenutni napredak u odnosu na granicu, kao i preostalu udaljenost. Ovaj pristup naglašava da konkurentnost nije takmičenje između zemalja ili utakmica u kojoj nema rezultata nego da je konkurentnost ostvariva za sve zemlje.

*12 stubova konkurentnosti* - Postoji ukupno 98 pokazatelja u indeksu, izvedenih iz kombinacije podataka međunarodnih organizacija, kao i iz Ankete Svetskog ekonomskog foruma. Oni su organizovani u 12 stubova u GCI 4.0, što odražava obim i složenost pokretača produktivnosti i ekosistema konkurentnosti. Ti stubovi su: institucije; infrastruktura; usvajanje infomatičkih i komunikacijskih tehnologija (ICT); makroekonomska stabilnost; zdravlje; vještine; tržište roba; tržište rada; finansijski sistem; veličina tržišta; poslovna dinamika; i sposobnost za inovacije.

*Jednaki uvjeti za sve ekonomije* - U drugoj polovini 20. vijeka, izgledalo je da je put ka razvoju relativno jasan: ekonomije sa nižim prihodima trebale su se razvijati kroz progresivnu industrijalizaciju koristeći nisko kvalifikovanu radnu snagu. U kontekstu 4IR slijed je postao manje jasan, naročito jer su troškovi tehnologije i kapitala niži nego ikad ali njihova uspješna upotreba zavisi od niza drugih faktora. GCI 4.0 odražava ovaj složeni rast političke prioritizacije mjerenjem stubova u skladu sa trenutnom fazom razvoja zemlje. U suštini, indeks nudi svakoj ekonomiji podjednak prostor za napredak definišući svoj put ka rastu. Dok put zavisi od prioriteta svake ekonomije, indeks pokazuje da zemlje moraju imati holistički pristup u razumijevanju konkurentnosti umjesto da se fokusiraju samo na određene faktore. Visoke ocjene u jednom stubu ne mogu nadoknaditi slabe ocjene u drugom. Na primjer, investiranje u tehnologiju bez ulaganja u digitalne vještine neće značajno povećati produktivnost. Da bi se povećala konkurentnost, nijedna oblast ne smije biti zanemarena.

## Globalni trendovi i implikacije

*Sve zemlje moraju ulagati više u konkurentnost danas kako bi osigurale održiv rast i nivo prihoda u budućnosti.* Dosadašnji rezultati pokazuju snažnu korelaciju između konkurentnosti i visine prihoda. Zemlje sa visokim prihodima čine top 20 najboljih. Među njima su samo tri zemlje koje nemaju visoke prihode (Malezija, Kina i Tajland).

*Jačanje temelja današnje konkurentnosti poboljšava otpornost na šokove u budućnosti.* U današnjem nestabilnom okruženju izgradnja ekonomske otpornosti kroz konkurentnost je važnija nego ikad prije, zbog širokog spektra ranjivosti, tehnoloških promjena, geopolitičkih napetosti i potencijalnih žarišta širom svijeta. Rezultati pokazuju da su zemlje koje optimiziraju učinke u faktorima koji su uključeni u GCI 4.0, otpornije na različite šokove. Isto tako, konkurentnije zemlje su sposobnije u rješavanju izazova 4IR.

*Iako je otvorenost ekonomija dobra za rast, vlade moraju podržati one ekonomije koje su imale gubitke zbog globalizacije.* U vrijeme trgovinskih napetosti i čestih reakcija protiv globalizacije, ovaj izvještaj otkriva značaj otvorenosti za konkurentnost: otvorenije ekonomije su inovativnije i njihova tržišta su konkurentnija. Dodatno, definicija otvorenosti konceptualno mora sadržavati šire pojmove od same trgovine, poput slobode ljudskog kretanja i razmjene ideja. Upravo u tom kontekstu onda vidimo da su zemlje poput Singapura, Njemačke, Holandije najotvorenije zemlje na svijetu dok su islamske zemlje Iran i Etiopija među najzatvorenijim.

*Prestizanje zemalja zasnovano na tehnologiji ostaje neostvarivo.* Pretpostavke da će korištenjem tehnologije zemlje prestizati jedna drugu uglavnom su ostale neostvarene. U ovom trenutku postoji 4,5 milijardi pametnih telefona koji se koriste u svijetu a više od polovine čovječanstva nikad nije bilo online. Iako je pretpostavka o uticaju tehnologije u produktivnosti obećavajuća, bilo bi pogrešno osloniti se samo na tehnologiju u rješavanju svih problema, obrazovanja, zdravstva, upravljanja ili transporta. Za mnoge od najmanje konkurentnih ekonomija, glavni uzroci sporog rasta i dalje su "stara" pitanja razvoja kao što su institucije, infrastruktura i vještine.

*Slabe institucije i dalje usporavaju konkurentnost.* Slabe institucije, definisane tako da uključuju sigurnost, imovinska prava, društveni kapital, transparentnost, etičnost, efektivnost u javnom sektoru i korporativno upravljanje, i dalje podrivaju konkurentnost, razvoj i blagostanje u mnogim zemljama. Stub institucija predstavlja drugi najniži stub od svih 12 stubova. Stoga vlade moraju posebnu pažnju posvetiti i tradicionalnim i novim znanjima u jačanju institucionalnog okruženja kao faktora produktivnosti.

*Formula za inovacije ostaje nepoznanica mnogim zemljama.* Nakon što su najnaprednije ekonomije uspjele u tome, inovacije su postale imperativan prioritet za rast za sve napredne pa čak i za zemlje u razvoju. Ipak, velika većina njih i dalje se bori sa tim kako da inovacije postanu značajan pokretač rasta. Istraživanja pokazuju kako u svijetu postoji samo nekoliko centara za inovacije, prvenstveno u Njemačkoj, SAD i Švicarskoj. Za 77 od 140 zemalja inovacije predstavljaju najniže ocjenjen stub.

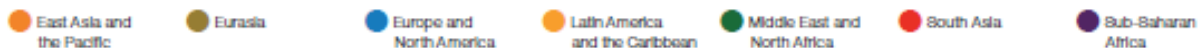
*Finansijski sistem je i dalje izvor slabosti u nekim zemljama.* GCI 4.0 uvodi novu mjeru finansijske stabilnosti. Iskustva iz posljednje globalne krize su uticala da indeks bilježi i mnoge faktore mjera stabilnosti i rizika.

*Zajedno postizanje jednakosti, održivosti i rasta je moguće, ali je potrebno proaktivno, dalekovidno rukovodstvo.* Postoji svjetski konsenzus o potrebi sveobuhvatnijeg modela ekonomskog napretka koji promoviše viši životni standard za sve, poštuje granice planete i ne ostavlja buduće generacije u nepovoljnom položaju.

## Rang zemalja prema Indexu globalne konkurentnosti 4.0 2018

Globalni indeks konkurentnosti 4.0 2018 obuhvata 140 zemalja, i predstavlja mjeru nacionalne konkurentnosti - definisanu kao skup institucija, politika i faktora koji određuju nivo produktivnosti.

Rang	Zemlja	Ocjena <sup>1</sup>	Prethodni rang <sup>2</sup>	Ocjena razlika 2017	Rang	Zemlja	Ocjena <sup>1</sup>	Prethodni rang <sup>2</sup>	Ocjena razlika 2017	Rang	Zemlja	Ocjena <sup>1</sup>	Prethodni rang <sup>2</sup>	Ocjena razlika 2017
1	United States	85.6	—	+0.8	46	Hungary	64.3	—	+0.9	95	Paraguay	53.4	+1	+0.5
2	Singapore	83.5	—	+0.5	49	Mauritius	63.7	—	+0.8	96	Guatemala	53.4	-5	-0.1
3	Germany	82.8	—	+0.2	50	Bahrain	63.6	-4	-0.2	97	Kyrgyz Republic	53.0	+3	+1.1
4	Switzerland	82.6	—	+0.2	51	Bulgaria	63.6	—	+1.2	98	El Salvador	52.8	—	+0.4
5	Japan	82.5	+3	+0.9	52	Romania	63.5	—	+1.3	99	Mongolia	52.7	-4	-0.2
6	Netherlands	82.4	-1	+0.2	53	Uruguay	62.7	-3	—	100	Namibia	52.7	-1	+0.3
7	Hong Kong SAR	82.3	—	+0.3	54	Kuwait	62.1	+2	+0.5	101	Honduras	52.5	+2	+1.2
8	United Kingdom	82.0	-2	-0.1	55	Costa Rica	62.1	-1	+0.4	102	Tajikistan	52.2	-5	-0.6
9	Sweden	81.7	—	+0.1	56	Philippines	62.1	+12	+2.3	103	Bangladesh	52.1	-1	+0.7
10	Denmark	80.6	+1	+0.7	57	Greece	62.1	-4	+0.3	104	Nicaragua	51.5	-3	—
11	Finland	80.3	+1	+0.5	58	India	62.0	+5	+1.2	105	Bolivia	51.4	n/a	n/a
12	Canada	79.9	-2	-0.1	59	Kazakhstan	61.8	—	+0.7	106	Ghana	51.3	-2	+1.4
13	Taiwan, China	79.3	—	+0.1	60	Colombia	61.6	-3	+0.1	107	Pakistan	51.1	-1	+1.3
14	Australia	78.9	+1	+0.7	61	Turkey	61.6	-3	+0.2	108	Rwanda	50.9	-1	+1.3
15	Korea, Rep.	78.8	+2	+0.8	62	Brunei Darussalam	61.4	+2	+1	109	Nepal	50.8	-1	+1.3
16	Norway	78.2	-2	-0.8	63	Peru	61.3	-3	+0.2	110	Cambodia	50.2	-1	+0.8
17	France	78.0	+1	+0.6	64	Panama	61.0	-9	-0.6	111	Cape Verde	50.2	-6	+0.4
18	New Zealand	77.5	-2	-0.6	65	Serbia	60.9	+5	+1.7	112	Lao PDR	49.3	-2	+0.7
19	Luxembourg	76.6	+3	+0.6	66	Georgia	60.9	+1	+1.0	113	Benegal	49.0	-2	+0.6
20	Israel	76.6	—	+0.4	67	South Africa	60.8	-5	-0.1	114	Côte d'Ivoire	47.6	n/a	n/a
21	Belgium	76.6	-2	—	68	Croatia	60.1	-2	—	115	Nigeria	47.5	-3	-0.5
22	Austria	76.3	-1	+0.2	69	Azerbaijan	60.0	-4	-0.2	116	Tanzania	47.2	-2	+0.8
23	Ireland	75.7	—	-0.3	70	Armenia	59.9	+2	+1.0	117	Uganda	46.8	-4	-0.2
24	Iceland	74.5	—	-0.1	71	Montenegro	59.6	+2	+1.4	118	Zambia	46.1	-3	+0.6
25	Malaysia	74.4	+1	+1.1	72	Brazil	59.5	-3	-0.2	119	Gambia, The	45.5	—	+0.8
26	Spain	74.2	-1	+0.4	73	Jordan	59.3	-2	+0.1	120	Eswatini	45.3	-4	+0.2
27	United Arab Emirates	73.4	—	+1.1	74	Seychelles	58.5	+10	+3.3	121	Cameroon	45.1	-3	+0.2
28	China	72.6	—	+0.9	75	Morocco	58.5	+2	+0.8	122	Ethiopia	44.5	-2	+0.6
29	Czech Republic	71.2	—	+0.3	76	Albania	58.1	+4	+0.8	123	Benin	44.4	-1	+0.8
30	Qatar	71.0	+2	+0.6	77	Viet Nam	58.1	-3	+0.1	124	Burkina Faso	43.9	n/a	n/a
31	Italy	70.8	—	+0.3	78	Trinidad and Tobago	57.9	-2	+0.1	125	Mali	43.6	-4	-0.1
32	Estonia	70.8	-2	—	79	Jamaica	57.9	-1	+0.5	126	Guinea	43.2	-3	+0.3
33	Chile	70.3	+1	+0.9	80	Lebanon	57.7	-5	-0.1	127	Venezuela	43.2	-10	-1.9
34	Portugal	70.2	-1	+0.5	81	Argentina	57.5	-2	+0.1	128	Zimbabwe	42.6	-4	+0.6
35	Slovenia	69.6	—	+1.1	82	Dominican Republic	57.4	—	+1.8	129	Malawi	42.4	—	+1.8
36	Malta	68.8	—	+0.3	83	Ukraine	57.0	+6	+3.1	130	Lesotho	42.3	-4	+0.9
37	Poland	68.2	—	+0.2	84	Macedonia, FYR	56.6	n/a	n/a	131	Mauritania	40.8	-3	+0.1
38	Thailand	67.5	+2	+1.3	85	Sri Lanka	56.0	-4	-0.4	132	Liberia	40.5	-2	+0.6
39	Saudi Arabia	67.5	+2	+1.6	86	Ecuador	55.8	-3	+0.4	133	Mozambique	39.8	-8	-2.1
40	Lithuania	67.1	-2	+0.7	87	Tunisia	55.6	-1	+1	134	Sierra Leone	38.8	-3	+0.1
41	Slovak Republic	66.8	-2	+0.6	88	Moldova	55.5	-1	+0.9	135	Congo, Democratic Rep.	38.2	-8	-2.6
42	Latvia	66.2	—	+1.4	89	Iran, Islamic Rep.	54.9	-1	+0.4	136	Burundi	37.5	-4	-1.0
43	Russian Federation	65.6	+2	+1.7	90	Botswana	54.5	-5	-0.5	137	Angola	37.1	n/a	n/a
44	Cyprus	65.6	-1	+0.9	91	Bosnia and Herzegovina	54.2	-1	+0.3	138	Haiti	36.5	-5	+0.7
45	Indonesia	64.9	+2	+1.4	92	Algeria	53.8	—	+0.3	139	Yemen	36.4	-4	+0.9
46	Mexico	64.6	-2	+0.5	93	Kenya	53.7	—	+0.4	140	Chad	35.5	-6	—
47	Oman	64.4	+14	+3.4	94	Egypt	53.6	—	+0.4					



1 skala rangiranja od 0 do 100

2 rangiranje i index su različiti od prošlogodišnjeg, izračunato prema metodologiji GCI 4.0

## NOVI EKONOMSKI KOMPAS ZA 4 INDUSTRIJSKU REVOLUCIJU

Ova godina predstavlja prekretnicu četrdesetogodišnje historije Izvještaja o globalnoj konkurentnosti uvođenjem Indeksa globalne konkurentnosti 4.0. Od 1979. godine, kada je Klaus Schwab objavio prvo izdanje, izvještaj pruža godišnje procjene pokretača dugoročnog rasta koji koriste mnogi kreatori politika i drugi korisnici širom svijeta.

U centru ideje konkurentnosti je spoznaja da je ekonomski rast glavni pokretač ljudskog razvoja. Postoje uvjerljivi dokazi da je taj rast bio najučinkovitiji način za smanjenje siromaštva i poboljšanje kvalitete života. Značaj i politička važnost rasta ponovno je potvrđena kroz Ciljeve održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih nacija. Upravo cilj 8. zahtijeva "inkluzivan i održiv ekonomski rast" i postavlja ambiciozan cilj od 7% rasta za najmanje razvijenu zemlju.

Nakon izgubljenog desetljeća, ekonomski oporavak je na dobrom putu, s procjenjenim rastom globalne ekonomije od skoro 4% u 2018. i 2019. godini. No, ostvarenje rasta je teško čak i u najboljim vremenima a posebno u današnjem ekonomskom okruženju koje je neizvjesno, izazovno i kompleksno. Oporavak ostaje ranjiv sa širokim spektrom rizika i potencijalnih šokova.

Mnoge najavljene reforme za povećanje produktivnosti tokom krize nisu se ostvarile ili su ostale nepotpune, dok su druge reforme u opasnosti da ne budu implementirane. Međunarodni sistem upravljanja je u krizi i potrebna mu je hitna reforma. Globalizacija, kao ključni pokretač rasta u proteklih 30 godina, suočava se sa negodovanjem od strane ljudi i politika.

Pored toga, četvrta industrijska revolucija (4IR) remeti zemlje i društva preoblikovanjem načina na koji radimo, živimo i kako se odnosimo jedni prema drugima. 4IR nudi potencijal za prestizanje nivoa razvoja ali također taj put do razvoja čini manje sigurnim, posebno ekonomijama u razvoju koje se oslanjaju na industrijalizaciju i demografsku prednost.

Veliki ekonomski izazovi trebaju dugoročna rješenja ali kratkovidnost prevladava u upravama vlada i korporacija širom svijeta. Novi GCI 4.0 pruža neophodan kompas kreatorima politika i drugim zainteresovanim stranama da premoste taj jaz. Pruža smjernice za ono što je važno u dugoročnom rastu. Može, također, potaknuti političke rasprave i pomoći u oblikovanju ekonomskih strategija i praćenju napretka.

Kao i njegov prethodnik GCI 4.0 procjenjuje konkurentnost kroz faktore koji određuju nivoe produktivnosti ekonomije - široko razmatrane kao najvažnije odrednice dugoročnog rasta i nivoa prihoda. Uzročna veza produktivnosti na jednoj strani i rasta i prihoda na drugoj strani čvrsto je utemeljena u teoriji i empirijski je dokazana, kao što je detaljnije objašnjeno u nastavku. GCI 4.0 indeks objašnjava više od 80% varijacija u nivou prihoda i 70% varijacija u dugoročnom rastu zemalja i ekonomija širom svijeta. Osim prihoda, konkurentnost je općenito povezana s boljim socioekonomskim ishodima, uključujući i zadovoljstvo života.

Okvir GCI 4.0 organiziran je u 12 glavnih pokretača produktivnosti ili "stubove" konkurentnosti (slika 1). Posebno mjesto daje faktorima koji će značajno rasti kako 4IR ubrzava tempo: ljudski kapital, agilnost, otpornost i inovacije.

Slika 1: Indeks globalne konkurentnosti 4.0 2018



Konkurentnost je važna polazna tačka jer doprinosi većem životnom standardu i generiše resurse potrebne za veće društvene ciljeve. Nesumnjivo je da postoje neslaganja - socijalna, ekonomska i ekološka - između različitih dimenzija ekonomskog napretka. Međutim, ne postoje jednaki balansi (trade-off) među njima. Vjeruje se da je ideja konkurentnosti sustavna težnja drugih razvojnih ciljeva.

Ovaj izvještaj organizovan je na način da u prvom dijelu prikazuje globalna dostignuća prvog izdanja novog Indeksa globalne konkurentnosti 4.0 (GCI) sa ostalih nekoliko sekcija koje odgovaraju na bitna pitanja. U drugom dijelu se analiziraju rezultati indeksa po regijama i odabranim ekonomijama dok se u trećem dijelu prezentiraju glavni okviri i metodologija indeksa, te objašnjava svaki stub posebno.

U posljednjem dijelu prikazane su ocjene u rangiranju konkurentnosti Bosne i Hercegovine, njena pozicija sa zemljama okruženja, te je izvršena kratka analiza svih ocjena i stubova pojedinačno kada je konkurentnost BiH u pitanju.

Nadamo se da će ovaj izvještaj pomoći političarima i drugim korisnicima širom zemlje da lakše i efikasnije planiraju i oblikuju svoje ekonomske strategije u doba 4IR.

Više detalja o Indeksu, promjenama u izračunu i metodologiji te rangi ostalih zemalja možete naći na web stranici Svjetskog ekonomskog foruma <http://gcr.weforum.org/>

## Globalna saznanja

Kako održati rast, pitanje je koje zaokuplja sve državne vlade. Izradom detaljne mape okruženja konkurentnosti za 140 zemalja, novi GCI 4.0 ukazuje na lekcije naučene iz globalnih analiza. Također, pomaže u odgovoru na kritična pitanja o konkurentnosti koja postoje u današnjem ekonomskom, političkom, tehnološkom i društvenom kontekstu.

### *Konkurentnost je dostižna za sve zemlje*

Kada se konkurentnost izjednači sa produktivnošću, postaje jasno da to ne predstavlja takmičenje, niti aktivnost bez rezultata. Sve zemlje istovremeno mogu postati više produktivne. Poboljšanje standarda obrazovanja u zemlji A ne umanjuju standarde u zemlji B; borba protiv korupcije u zemlji A ne čini zemlju B korumpiranijom. Dakle, težnja nacionalne konkurentnosti ne podriva globalnu saradnju - naprotiv, otvorenost doprinosi konkurentnosti. Ovu činjenicu je važno ponovno potvrditi upravo zbog toga što globalizacija i globalno upravljanje ponovno dolaze pod znak pitanja.

Iako konkurentnost između zemalja nije aktivnost bez rezultata, poređenje među zemljama bi trebalo biti poučno i mjerilo najboljih praksi. Iz tog razloga GCI 4.0 predstavlja rangiranja, kao i prethodnih godina, ali sa ciljem da potakne raspravu o tri osnovna pitanja: koja područja bi zemlja trebala prioritizirati?, da li zemlja pravi napredak tokom vremena?, i šta zemlja može naučiti od drugih zemalja sa najboljim ocjenama?

Ovaj indeks to omogućava putem pristupa "udaljenosti od granice", u kojem se učinak svake komponente ocenjuje prema "graničnoj vrijednosti" ili idealnom stanju. U tom se slučaju interesne strane trebaju pitati da li se njihova zemlja približava granici u datom području, gdje je njena udaljenost do granice najveća, i šta zemlja može naučiti od onih koji su najbolji u odabranoj oblasti.

### *U vrijeme četvrte industrijske revolucije sve ekonomije imaju priliku izgraditi put ka konkurentnosti*

U vrijeme četvrte industrijske revolucije sve zemlje imaju mogućnost da se izbore za svoj put u konkurentnosti. Tokom većine 20-og vijeka put razvoja bio je prilično jasan: za zemlje sa nižim prihodima razvoj se predviđao kroz progresivnu industrijalizaciju koristeći nekvalifikovane radnike. Danas, ta je pretpostavka manje jasna. Kao primjer navodi se razvoj robotike koji laku (prerađivačku) industriju čini manje radno intenzivnom. Sa druge strane, 4IR stvara velike mogućnosti upravo tim zemljama da preskoče određene faze. Informatičke i komunikacijske tehnologije pokazale su se kao veoma uspješne u olakšavanju pristupa osnovnim uslugama i stvaranju novih poslovnih modela. Tehnologije su zajedno sa globalizacijom omogućile brz prenos ideja i smanjile barijere za inovacije, omogućavajući tako nove načine razvoja.

GCI 4.0 upravo reflektira ovu rastuću složenost politike prioriteta jer više ne ponderira stubove prema stadiju razvoja zemlje. Umjesto toga, ukupni rezultat predstavlja jednostavni prosjek ocjena 12 stubova. Svi faktori konkurentnosti zemalja su važni, bez obzira na njihov nivo razvoja, i svaki stub se može smatrati potencijalnim prioritetom. 4IR smatra da treba prihvatiti ovaj više agnostički pristup na nivou prihoda i poziva na sveobuhvatniji pristup prioritetu politika. Ovo također podupiru GCI rezultati: ukupna konkurentnost zemlje u velikoj mjeri ovisi o uspješnosti zemlje u osnovnim pokretačima konkurentnosti.

### *Nedovoljan uticaj tehnologije na poboljšanje stanja u ekonomijama*

Analiza stubova GCI jasno pokazuje da u mnogim slučajevima, osnovni uzroci usporenog rasta i nesposobnost zemalja da iskoriste nove mogućnosti koje nudi tehnologija i dalje ostaju "stari" problemi razvoja - institucije, infrastruktura i vještine.

Iako postoji mnogo vjerovanja vezano za potencijal informatičkih i komunikacijskih tehnologija (ICT), i dok ICT mogu jasno olakšati produktivnost u nekim GCI stubovima, kao što su inovacije i poslovna dinamika, bilo bi sasvim pogrešno smatrati da tehnologija može riješiti sve probleme. Na primjer, dokazi o značajnom uticaju tehnologije u oblasti obrazovanja, zdravstva i upravljanja i dalje ostaju samo na priči. Dodatno, postoji velika komplementarnost među pokretačima produktivnosti, ali je mala kompenzacija među njima. Na primjer, ICT ne mogu zamijeniti saobraćajnu infrastrukturu.

Štoviše, sveopšta upotreba tehnologije i univerzalan pristup internetu ostaju dalekosežni: u upotrebi ima svega 4,5 milijardi smartphone-a u svijetu dok više od polovine čovječanstva nikada nije bilo online. Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija - koji obično služi kao zamjena za nivo usvajanja tehnologija u zemlji predstavlja najslabiji ili drugi najslabiji stub od 12 stupova za 57 od 140 zemalja.

### *Poticanje inovacija zahtjeva holističke strategije koje većina zemalja tek treba usvojiti*

Inovativnost je naročito važna kao pokretač rasta produktivnosti i stvaranja vrijednosti u 4IR. Već sada predstavlja srž programa rasta najnaprednijih ekonomija i sve većeg broja zemalja u razvoju, iako se vlade mnogih zemalja i dalje muče sa razumijevanjem onoga što ekonomiju uopšte čini inovativnom.

Novi indeks globalne konkurentnosti usvaja širi pristup temeljen na tri principa: prvo, sposobnost zemlje o inovacijama zavisi od kvalitete ogromnog i složenog ekosistema; drugo, inovacija je proces kroz koji ideje postaju uspješni proizvodi; treće, inovacije se dešavaju svugdje, ne samo u laboratorijima, rezultati inovacija imaju mnoge oblike, od proizvoda roba i usluga do poslovnih i organizacijskih modela. Sam indeks obuhvata i lakše pokretače inovacija poput kreativnosti i poduzetništva što mnogi lideri nisu prepoznali kao veliku važnost u procesu inovacija.

Rezultati GCI 4.0 otkrivaju da postoji samo nekoliko centara za inovacije u svijetu, o čemu će biti riječi detaljnije u nastavku. Globalna prosječna ocjena stuba sposobnosti inovacija (stub 12) je 36 od 100, što je najniži rezultat od 12 stubova. Za 77 od 140 ekonomija koje su analizirane, inovacije predstavljaju najslabiji stub. Samo četiri "super inovatora" imaju ocjene iznad 80: Njemačka, SAD, Švajcarska i Tajvan (Kina).

### *Jačanje temelja konkurentnosti poboljšava otpornost na šokove*

Rezultati pokazuju da su zemlje, koje optimiziraju učinke faktora uključene u GCI 4.0, na višem dugoročnom putu rasta i postižu više razine prihoda (slika 2). Više konkurentne ekonomije su otpornije na razne šokove. Kao što je prikazano u prethodnim izdanjima izvještaja, više konkurentne napredne ekonomije su se oporavile od velike recesije mnogo brže, vraćajući se na prijekrizne nivoe u zapošljavanju i rastu sve do 2015. godine, dok su manje konkurentne ekonomije doživjele dugotrajne stagnacije ili čak duge epizode recesije.

Izgradnja ekonomske otpornosti kroz konkurentnost je važnija danas nego ikad prije, posebno u ovom nestabilnom okruženju, gdje postoji visok nivo ranjivosti, zbog tehnoloških promjena, geopolitičkih napetosti i potencijalnih žarišta širom svijeta.

Isto tako, više konkurentnije zemlje su mnogo bolje pripremljene u suočavanju sa izazovima četvrte industrijske revolucije. Tačnije, konkurentne zemlje, koje stavljaju prioritete na agilnije i inovativnije poslove i vještu radnu snagu u kombinaciji sa vladama koje imaju viziju, imaju veće šanse da izdrže negativne uticaje novih tehnologija dok su istovremeno bolje pripremljene da iskoriste svoje šanse da napredak.

Financijsko tržište je i dalje prilagodljivo ali to bi se moglo brzo promijeniti upravo zbog visine nivoa javnog, korporativnog i/ili privatnog duga koji su vrlo visoki u mnogim naprednim i zemljama u razvoju.

Ukoliko dođe do novih šokova, kapaciteti vlada će biti ograničeni i kreditna tržišta bi ponovo mogla otkazati. Sada je pravo vrijeme da se naprave strukturne reforme i investicije u poboljšanje produktivnosti. S obzirom na nestabilnost okruženja, prilika za to možda neće biti još dugo.

### *Za postizanje jednakosti, održivosti i rasta potrebno je proaktivno, dalekovidno rukovodstvo*

Postoji svjetski konsenzus o potrebi sveobuhvatnog modela ekonomskog napretka koji promovise viši životni standard, poštuje granice planete i ne ostavlja buduće generacije u nepovoljnom položaju. Konkurentnost je u tom slučaju nužna ali ne i dovoljna u ostvarivanju tih ciljeva.

Dokazano je da više konkurentne ekonomije imaju tendenciju poboljšanja odabranih socio-ekonomskih rezultata. Konkurentnost, na primjer, ima jak i pozitivan odnos mjere siromaštva sa zadovoljstvom životom. Veza s jednakošću je slabija: veća konkurentnost ne znači sistemsko smanjivanje ili povećavanje nejednakosti. To podrazumijeva da nema međusobnog (trade-off) omjera između jednakosti i rasta: moguće je biti oboje i za-rast i za-jednakost, što pokazuju snažni učinci nekoliko sjevernoevropskih zemalja kada je u pitanju konkurentnost i inkluzija. Međutim, odnos između konkurentnosti i okruženja, je manje indikativan. Najkonkurentnije ekonomije imaju najveće ekološke otiske, no one su najučinkovitije (ekološki otisak po jedinici GDP-a je najniži). Te je stoga dužnost lidera da postave dugoročne prioritete pri kreiranju važnosti kruženja između jednakosti, održivosti i rasta.

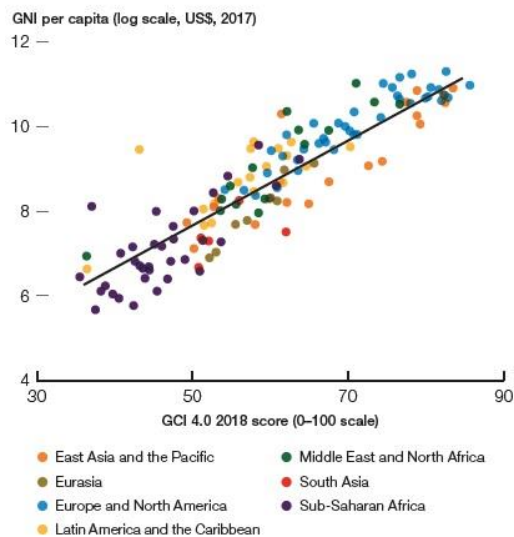
## Analiza Indeksa globalne konkurentnosti 4.0

Analiza indeksa GCI 4.0 dubinski prolazi kroz rezultate, daje odgovor na četiri važna pitanja i razbija pretpostavke i mitove koji su nastali oko njih.

### 1. Postoji li formula za inovacije?

4IR je preoblikovala ekonomsko okruženje promjenama pokretača rasta i konkurentnosti. Više nije moguće oslanjati se isključivo na efikasnost i smanjenje troškova u ekonomskom napretku. Inovacije, fleksibilnost i mogućnost prilagođavanja promjenama postali su ključni sastojci napretka. Kada su promjene jedina konstanta, ekonomije koje brže usvajaju nove ideje, metode ili proizvode imaju veću prednost. Zbog toga prihvatanje mogućnosti i iskorištavanje inovacija mogu ubrzati rast i razvoj svake ekonomije.

Slika 2: Konkurentnost i prihodi



Izvor: World Economic Forum; World Bank 2018; national sources.

U svakom slučaju, nivo inovacija ima u prosjeku najniže ocjene od 12 stupova u GCI 4.0, s rezultatom medijane od samo 36, dok  $\frac{3}{4}$  zemalja bilježi rezultat od 50 ili manje, ukazujući na to da se one nalaze na manje od pola puta do idealne granice. Distribucija rezultata ovog stuba je toliko iskrivljena da se tri najbolje zemlje (Njemačka, Švicarska i SAD) u ovom stubu smatraju statističkim outlierima (extremnim vrijednostima).

Zbog čega u svijetu postoji tako malo centara za inovacije? Inovacije su složeni procesi. Počinju sa generisanjem ideja, od kojih neke dovode do novih izuma, a samo neke od njih budu komercijalizovane. Inovacije unapređuju ekonomsku produktivnost samo u slučaju kada dolaze do željenih tržišta i postižu komercijalan uspjeh. Inovacije se razvijaju unutar ekosistema sastavljenog od više faktora. Ukoliko bilo koji faktor nedostaje u inovacijskom ekosistemu može doći do sprečavanja stvaranja novih ideja ili razvoja u održive komercijalne proizvode.

Indeks je osmišljen tako da obuhvati ovu složenost i ocijeni zemlje u skladu sa tim. Oba stuba inovacije i poslovna dinamika omogućavaju procjenu ekološkog sistema inovacija svake ekonomije.

Stub poslovne dinamike obuhvata šire faktore obuhvaćene u dva pod-stuba: administrativne zahtjeve (u kojoj mjeri regulatorni okvir podržava kreativost u pronalasku jednostavnijih rješenja otvaranja i zatvaranja kompanija) i preduzetničke kulture (spremnost zemlje da preuzme rizik i prihvati neuobičajene ideje).

Druge komponente GCI-a također igraju ključnu ulogu u određivanju sposobnosti zemlje u inovacijama. Ovo uključuje usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija (ICT) (stub 3), kvalitet obrazovanja (obuhvaćen u stubu vještina), intenzitet konkurencije (stub domaćeg tržišta) i dostupnost finansiranja (stub finansijskog sistema).

Rezultati pokazuju da su zemlje sa najvišim rezultatima u inovativnim ekosistemima prihvatile širok nivo mjera za postizanje uspjeha. U prosjeku, ekonomije sa visokim prihodima postižu značajno više rezultate od onih sa manjim prihodima u svakom od pet pod-stubova koji čine stubove poslovne dinamike i sposobnosti inovacija, demonstrirajući tako da su upravo njihovi inovativni ekosistemi više razvijeni. Međutim, i dalje su daleko od granice u svim dimenzijama jer sve ekonomije imaju potencijal za dalji napredak.

Za uspjeh u četvrtoj industrijskoj revoluciji, sve ekonomije, bilo napredne ili u razvoju, trebaju prihvatiti mogućnosti koje nude inovacije. Indeks globalne konkurentnosti im pomaže da identifikuju na koje faktore, od propisa do prakse kulture, vlade svake zemlje treba da se fokusiraju u želji da stvore balansiran i dinamičan inovativni ekosistem.

## 2. Da li su institucije i dalje važne?

Snažne institucije su osnovni pokretači i produktivnosti i dugoročnog rasta. Njihova korist prevazilazi i granice izvan ekonomije, svakodnevno utičući na blagostanje ljudi. Adam Smith je to prvobitno istakao 1776. godine, i od tada pa sve do danas predstavlja empirijski važnu činjenicu. Razlika u institucionalnom kvalitetu je osnova mnogih razloga za ostalu različitost između zemalja u tehnologiji, fizičkom i ljudskom kapitalu, što može objasniti veliku razliku u prihodima. Nadalje, empirijski je dokazan sveukupni značaj stabilnih, efikasnih institucija u ekonomskoj produktivnosti.

Slabe institucije i dalje otežavaju konkurentnost, razvoj i blagostanje u mnogim zemljama. Stub institucija je drugi stub sa najnižim ocjenama od 12 GCI stubova (nakon stuba sposobnosti inovacija), sa prosječnim rezultatom od 53, nešto više iznad pola "puta do granice". Za 117 od 140 ekonomija

koje su analizirane, slab učinak stuba institucija je razlog lošeg rezultata njihove ukupne konkurentnosti.

### **Dijalog 1: Definiranje „Institucija“**

Investitori neće ulagati ukoliko se plaše da će im biti potrebne ogromne količine novca i vremena kako bi zaštitili svoju imovinu i pratili ispunjavanje ugovornih obaveza. Njihova očekivanja zavise od nivoa povjerenja u društvo; o tome da li su javne institucije sposobne da obezbijede osnovni nivo sigurnosti i ostvarivanje imovinskih prava, te da ih karakteriše transparentnost, efikasnost i provjerenost; i da se njima upravlja na bazi korporativnih standarda gdje vlada poslovna etika.

GCI 4.0 stoga široko koncipira institucije uključujući i formalna, pravno obavezujuća ograničenja - pravila, zakone, ustav i prateće mehanizme izvršenja kao i neformalna ograničenja, kao što su norme ponašanja, konvencije i samokontrolisane kodekse ponašanja. Stub 1: Institucije, sastoji se od šest pod-stubova i 20 indikatora.

U svim zemljama, odnos između učestalosti organiziranog kriminala i percipirane pouzdanosti policijske službe je zapanjujuće bliska. Transparentnost je najslabiji podstub unutar ovog stuba u cjelini. Rezultati se procjenjuju korištenjem podataka Indeksa percepcije korupcije (CPI) Transparency International.

Javni sektor je drugi najslabiji podstub. Nepotrebno regulatorno opterećenje stvara kašnjenja, povećava transakcijske troškove, umanjuje odgovornost i nesrazmjerno sankcionira manje kompanije i obične građane. To dodatno otvara prostor za razvoj korupcije i samovoljno donošenje odluka što se odražava u bliskoj vezi između rezultata ocjena ovog podstuba i rezultata podstuba transparentnosti.

Učinak podstuba javnog sektora sastavljen je od indikatora koji odražavaju sposobnost vlade da se pripremi za budućnost, obuhvata političku stabilnost, spremnost na promjene, dugoročnu viziju i prilagodljivost pravnog okvira kada su u pitanju tehnološke promjene.

Ukratko, rezultati GCI-a su podsjetnici da ne izgubimo iz vida osnovnu potrebu za jakim institucijama, posebno zbog toga što su se institucije u nekim ekonomijama pogoršale tokom protekle godine. Činjenica je da institucionalna snaga kao pokretač ekonomskog rasta, predstavlja višegodišnju osnovnu teoriju koja sa vremenom ne postaje nimalo manje važna.

### **3. Da li su napredak, ljudi i planeta kompatibilni?**

Održivi ekonomski rast postao je glavni politički prioritet vladajuće liberalne međunarodne ekonomije koja je stekla nadmoć u ranom dvadesetom vijeku. Ali, suviše uska usmjerenost na rast dovela je vlade do nepovoljnih raspodjela i negativnih eksternalija kako su tehnološke promjene i globalizacija uzimale maha. Spor napredak životnog standarda i širenje nejednakosti, dodatno pogoršani Velikom recesijom početkom 2007. godine, doprinjeli su političkim razilaženjima i eroziji socijalne kohezije u mnogim naprednim i ekonomijama u razvoju.

Trenutno postoji konsenzus na svjetskom nivou o potrebi više holističkog modela. Neizbježno, postoje različita shvatanja u dimenzijama ekonomskog napretka. Na primjer, kako rast povećava dohodak pojedinca povećava i njegovu sposobnost plaćanja roba i usluga koje poboljšavaju njegovo zdravlje, obrazovanje i životni standard. Ovo dalje otvara nove mogućnosti za poboljšanje njihove ekonomske situacije istovremeno povećavajući ukupno blagostanje. Slično tome, rast povećava poreznu osnovicu u zemlji stvarajući resurse koje vlade mogu potrošiti na javne usluge poput sigurnosti, infrastrukture, zdravstva, obrazovanja i raspodjele dohotka – rashoda koji sa vremenom mogu poboljšati ekonomsko stanje zemlje. Rezultati GCI-a govore u prilog empirijskim dokazima da više konkurentne ekonomije u prosjeku zaista imaju bolje rezultate u raznim faktorima ekonomskog napretka uključujući siromaštvo, nejednakost, blagostanje dok su rezultati kada je u pitanju održivost okoliša drugačiji.

### Konkurentnost i siromaštvo

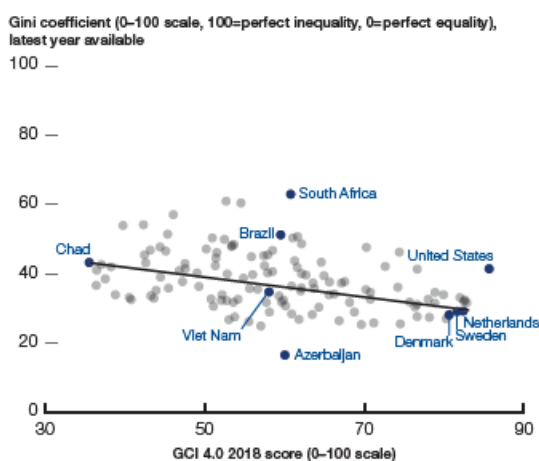
Obim ekstremnog siromaštva važna je mjera šireg ekonomskog napretka i razlog niske produktivnosti kao njegovog neposrednog uzroka: siromašni proizvode premalo da bi se izdržavali a posebno su siromašni da ulažu u zdravstvo i obrazovanje. Zbog toga su visoki rezultati u konkurentnosti obično povezani sa nižim siromaštvom. Zapravo, samo dvije zemlje u prvoj polovini GCI rangiranja - Južna Afrika i Indija - pokazuju ono što se smatra ekstremnim učestalim siromaštvom, u kojoj stopa siromaštva prelazi 10% ukupne populacije.

Srednji prihod domaćinstava je možda najvidljiviji znak koji pokazuje širinu napretka životnog standarda. Ovdje je također zabilježena bliska veza sa konkurentnošću. Istraživanja pokazuju da je odnos između prosječnog prihoda domaćinstva i konkurentnosti nelinearan: u rezultatu indeksa povećanje jedne jedinice konkurentnosti rezultira eksponencijalnim povećanjem prosječnog prihoda. Štoviše, njihov odnos je jako blizak: učinak indeksa objašnjava 82% varijacija medijane prihoda širom zemalja.

### Konkurentnosti i nejednakost

Ginijev koeficijent je standardna mjera nejednakosti koju koristi većina institucija i organizacija širom svijeta. Vrijednosti se kreću od 0 ("savršena jednakost", u kojem svaki pojedinac prima isti prihod) do 100 ("savršena nejednakost", kada pojedinac prima sve prihode). Čini se da postoji veza, iako veoma slaba, između Ginijevog koeficijenta i konkurentnosti. U stvarnosti, najviše jednaka i nejednaka zemlja, poput Azerbajdžana i Južne Afrike, imaju sličan ukupni GCI rezultat (60,0 i 60,8), dok najviše i najmanje konkurentne zemlje, Sjedinjene Države i Čad, imaju sličan Ginijev koeficijent (42 i 43). Tako da bi bilo neprecizno zaključiti da su konkurentnije zemlje pouzdana više inkluzivne.

Slika 3: Konkurentnost i nejednakost



Izvor: Analiza World Economic Forum; World Bank (WDI database)

Rezultati GCI 4.0, u skladu sa opštim konsenzusom koji proizlazi iz empirijskih istraživanja, potvrđuju da nema dosljedne veze između jednakosti i rasta. To također znači da, suprotno rasprostranjenom vjerovanju, nejednakost nije uzrokovana rastom. Ne postoji međusobni omjer (trade-off) između jednakosti i rasta: moguće je biti oboje i za-rast i za-jednakost. Vlade trebaju rebalansirati prioritete politika kako bi reagovali na stagniranje rasta i rastuću nejednakost, koja podjednako, potpiruje frustracije i narušava povjerenje u institucije, tehnološki napredak i globalizaciju.

### Konkurentnost i blagostanje

Opšta dobrobit pojedinca nedvojbeno je krajnja mjera ljudskog blagostanja. GCI 4.0 rezultati objašnjavaju više od dvije trećine razlika u tzv. "zadovoljstvu života", mjerenom po Cantril's Ladder ljestvici života, koja se kreće od 0 (najgori mogući život) do 10 (najbolji mogući život), za 135 zemalja za koji postoje podaci. Ovo je posebno važno, s obzirom na mnoge kulturne, istorijske i političke specifičnosti koje mogu uticati na odgovor postavljenog pitanja: "Koliko ste, ovih dana, zadovoljni vašim životom u cjelini?"

Slobodno vrijeme je još jedna determinanta blagostanja. Suprotno popularnom vjerovanju, veća konkurentnost je obično povezana sa manjim radnim vremenom i stoga višim slobodnim vremenom:

radnici u GCI 4.0 u 10 najkonkurentnijih ekonomija godišnje u prosjeku rade 361 sat manje, ili nedjeljno osam sati manje, nego u 10 najniže rangiranih ekonomija za koje postoje podaci o radnom vremenu. U Njemačkoj, primjera radi, u trećoj najkonkurentnijoj zemlji radnici rade u prosjeku samo 1.371 sat godišnje ili 29 sati sedmično – 10 sati manje od prosjeka 66 zemalja za koje postoje podaci. To ukazuje da se povećanje produktivnosti ne povećava kroz više radnih sati nego koristeći radno vrijeme efikasnije.

### *Konkurentnost i održivost okoliša*

Odnos između konkurentnosti i okoliša je višestruk i složen. Dugoročno, privredna aktivnost mora poštovati granice planete. Oštećenje okoliša u obliku zagađenja, klimatskih promjena, nestašice resursa, uništenja ekosistema i gubitka biodiverziteta mogu ugroziti budući rast, i u konačnici, dovesti čovječanstvo u opasnost.

Primjera radi, Global Footprint mreža procjenjuje da je za jednu godinu zagađenja koje prouzrokuje čovječanstvo, Zemlji potrebno vrijeme od 1,6 godina da obnovi prirodne resurse koje koristimo i apsorbujemo kao otpad. Postoji jasna tenzija između ekonomskog napretka i održivosti životne sredine: više konkurentne zemlje imaju mnogo veći ekološki otisak.

Ipak, to se može ublažiti - „zelenim rastom“ koji olakšava ekonomski rast uzimajući u obzir brigu za okoliš, posebno korištenjem novih tehnologija. Politike koje stvaraju poticaje za veću efikasnost u korištenju prirodnih resursa, smanjenje otpada i potrošnje energije, kreiraju mogućnosti za inovacije i stvaranje vrijednosti, što istodobno smanjuje uticaj na okoliš i povećava produktivnost i rast. S većim bogatstvom, konkurentnije ekonomije imaju tendenciju da koriste mjere koje učinkovitije iskorištavaju prirodne resurse.

### **4. Da li zemlje trebaju biti otvorenije?**

Ubrzani tempo i intenzitet trgovinske liberalizacije, otvorenost i integracije tokom posljednjih decenija bile su dobitničke ("win-win") situacije između zemalja, ali ponekad i gubitničke ("win-lose") unutar zemalja. Sve dok se povećava napredak, slobodna trgovina može preuzeti djelimičnu odgovornost za povećanje nejednakosti smanjenjem prihoda u relativno malim i koncentrisanim društvenim grupama.

Međutim, pokušavajući riješiti nejednakost tako što bi se okrivila globalizacija u krajnju ruku je kontraproduktivno i pogubno za održivi ekonomski rast. GCI 4.0 rezultati pokazuju da su otvorenije ekonomije više inovativne i obično se karakteriziraju kao konkurentnija tržišta. Politike bi se stoga trebale fokusirati na poboljšanje uvjeta onih zemalja koje su posebno pogođene globalizacijom umjesto da zagovaraju protekcionizam. Kombinovanje GCI podataka s drugim izvorima sugerise da redistributivne politike, mreže sigurnosti, ulaganje u ljudski kapital i progresivnije oporezivanje mogu pomoći u smanjenju nejednakosti bez ugrožavanja nivoa konkurentnosti zemlje.

Globalizacija je doprinjela i smanjenju globalnog siromaštva i nejednakosti među zemljama. Trgovina je doprinjela stvaranju prosperiteta u svim zemljama proteklih nekoliko decenija. Prednosti otvorene trgovine bile su posebno značajne u Jugoistočnoj Aziji i Kini, gdje je izvozno orjentiran ekonomski rast brzo doveo do povećanja životnog standarda značajnog dijela stanovništva. U Kini, na primjer, između 1996. i 2014. godine broj ljudi koji žive sa manje od 3,2\$ (dolara) po danu spao je sa 890 miliona na 129 miliona.

Otvorene zemlje, takođe imaju tendenciju da imaju konkurentnija tržišta, koja prisiljavaju domaće kompanije da inoviraju i nabavljaju novije tehnologije kako bi se mogle takmičiti sa najboljim međunarodnim kompanijama.

Otvorenost u međunarodnoj trgovini može preuzeti dio krivice za povećanje nejednakosti, ali postoje i mnogi drugi važni faktori koji utiču na to. Dokazi podupiru ideju da međunarodna trgovina može smanjiti nivo plaća i zaposlenosti u proizvodnim sektorima koji su najizloženiji stranoj konkurenciji. Međutim, ekspanzija automatizacije, porast digitalne ekonomije i generalno smanjenje progresivnog oporezivanja takođe su doprinjeli tome.

Mnoge zemlje su uspjele smanjiti nejednakost preusmjeravajući snage u redistribuciju dohotka. Postoje dokazi koji govore u prilog tome da su sistemi poreskih olakšica u većini razvijenih zemalja pomogli u ublažavanju nejednakosti i zaštiti ugroženih grupa od štetnih ekonomskih šokova.

Aktivne politike tržišta rada takođe igraju centralnu ulogu. Dok su mreže sigurnosti (javne politike i programi) korisne za glatke prelaze među radnim mjestima, strukturne promjene na tržištu rada, u kratkom vremenu, mogu radnicima koji su izgubili posao otežati pronalazak drugog u sličnom platnom razredu. Sa trenutnom brzinom tehnoloških dostignuća, radnici u sredini svoje karijere mogu osjetiti značajno smanjenje tražnje za njihovim trenutnim vještinama. Najnovija istraživanja pokazuju da će tokom sljedeće decenije u određenom setu kompanija, koje danas imaju 15 miliona radnika, doći do nestanka 1 miliona radnih mjesta, dok će nastati 1,7 miliona novih poslova koji zahtijevaju nove vještine radnika. Gledajući dalje u budućnost, do 2022. godine skoro polovina od trenutno zaposlenih radnika zahtijeva značajno usavršavanje vještina. Politike za rješavanje ovog očiglednog izazova su neophodne kao i investicije u infrastrukturu za koje se pokazalo da održavaju realni rast prihoda među niže kvalifikovanom, poticajnom i prekvalifikovanom zapošljavanju u deindustrijalizovanim oblastima.

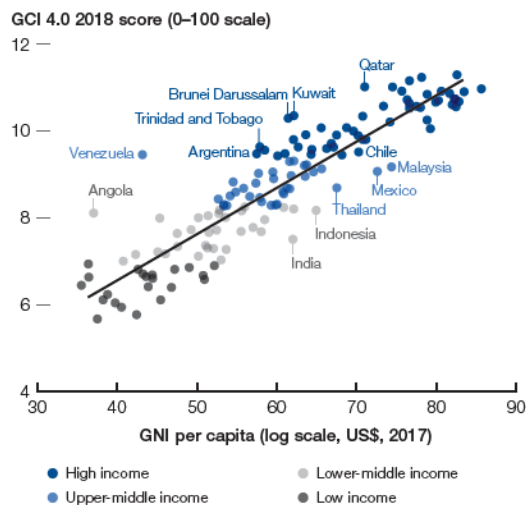
Same tržišne sile ne mogu riješiti nejednakost. Politike koje vrše redistribuciju gubitaka i dobitaka moraju osigurati da trgovina bude inkluzivna. Iako je rast glavni prioritet nacionalnog napretka, postoji potreba za komplementarnom politikom i pasivnom (transferi dohodaka) i aktivnom (ciljanje na obrazovanje, prekvalifikaciju). Radnici čija su radna mjesta zbog međunarodne trgovine ranjiva trebaju biti otporni na dohodovne šokove, ali bi takođe trebali biti podstaknuti da steknu potrebne vještine kako bi iskoristili sve dobrobiti promjena poslovnog okruženja.

## Regionalno poređenje i analiza zemalja

Dosadašnji rezultati pokazuju snažnu korelaciju između konkurentnosti i nivoa prihoda. Zemlje sa visokim prihodima čine cijeli top 20 najboljih. Isto tako među njima su samo tri zemlje koje nemaju visoke prihode (Malezija, Kina i Tajland). Indeks ne predstavlja proksimaciju za buduće prihode nego samo procjenjuje sposobnost zemlje da održi rast tokom vremena, stoga nema nikakvu moć predviđanja.

Slika 4. pokazuje da zemlje koje su pozicionirane relativno daleko iznad linije trenda mogu imati poteškoća u održavanju njihove sadašnje razine prihoda bez poboljšanja njihove konkurentnosti. Većina tih ekstremnih (outlier) zemalja bogate su mineralnim resursima kao što su Katar, Bruneiji, Darussalam, Kuvajt, Trinidad i Tobago i Venezuela.

Slika 4: Konkurentnost i prihod

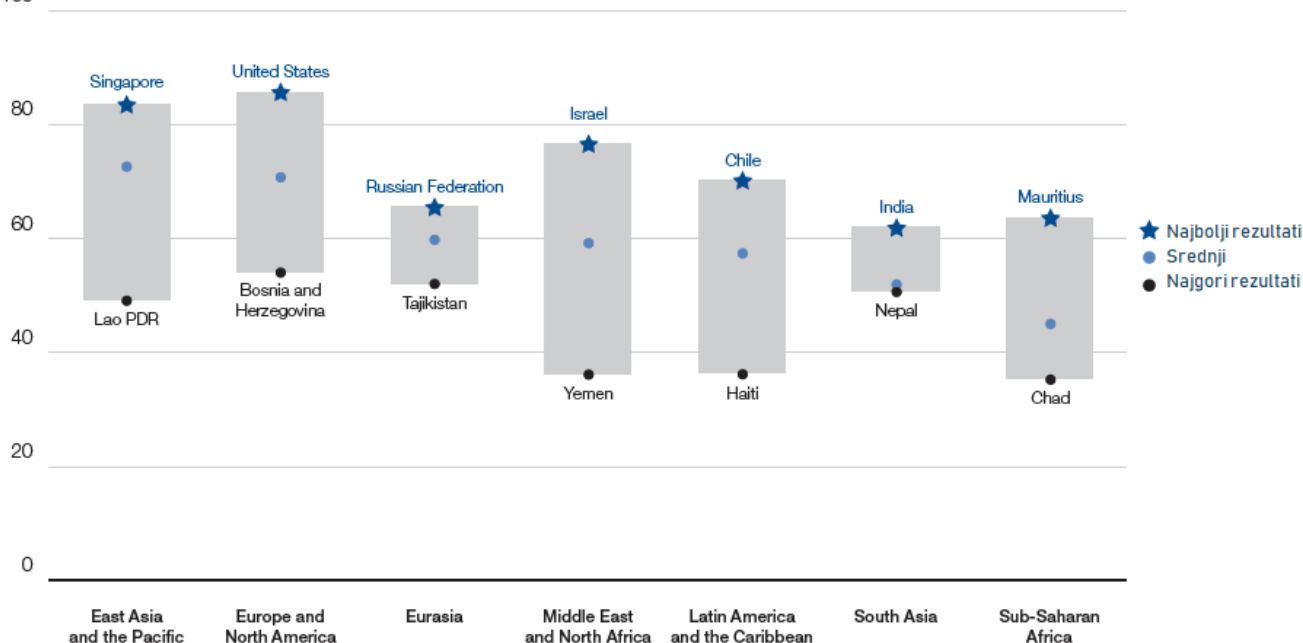


Izvor: Analiza World Economic Forum; World Bank 2018; national sources.

Ipak, razlike unutar svakog regiona su veoma velike (slika 5). Unutar sedam regiona, razlika prosječne ocjene između najboljih i najgorih rezultata je skoro 30 poena.

Slika 5: Jaz konkurentnosti među regijama

Best, median and worst GCI 4.0 2018 scores (0–100), by region



Izvor: Analiza World Economic Forum; World Bank 2018; national sources.

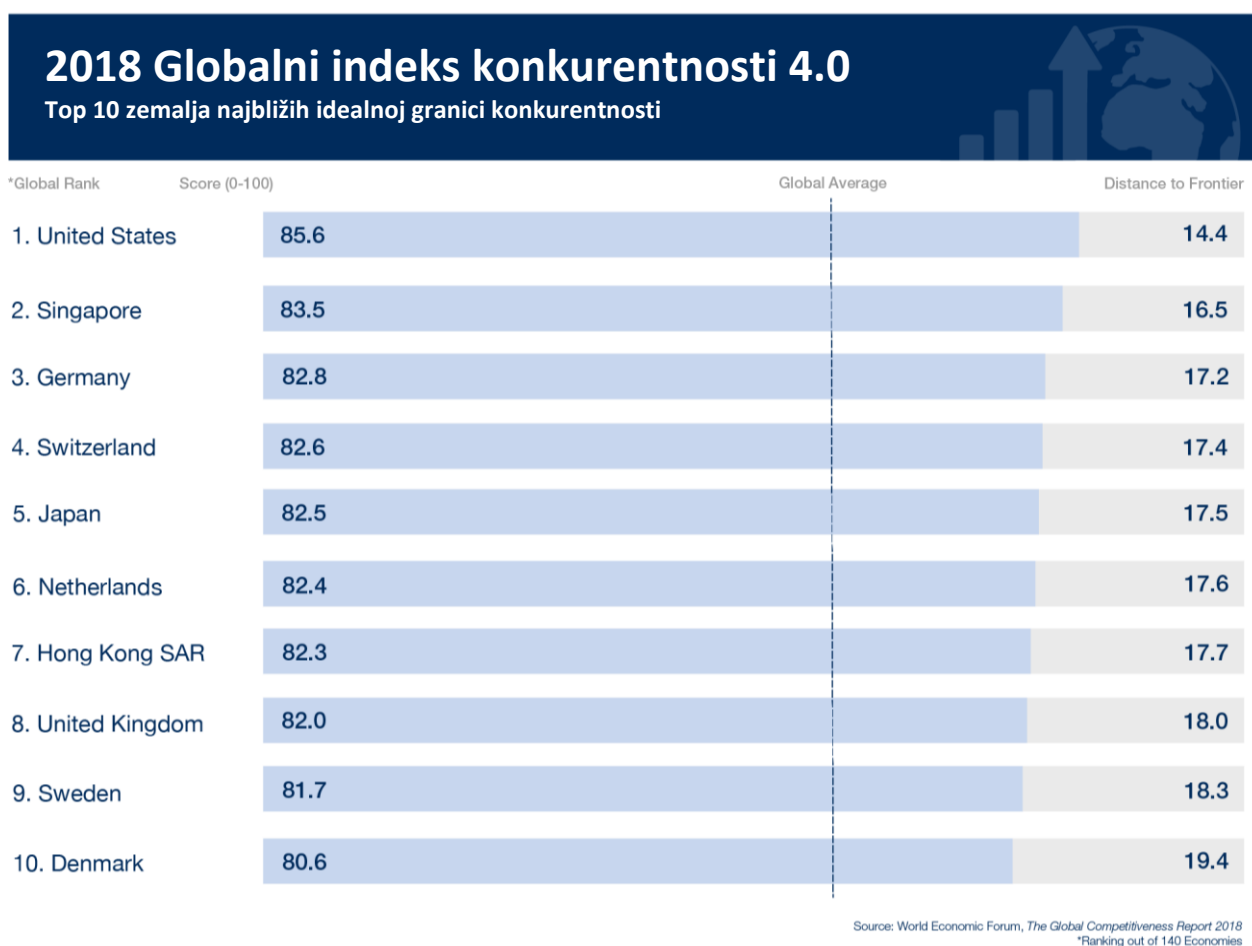
Jasno je vidljivo da je među regijama Bosna i Hercegovina pozicionirana sa najgorim rezultatom u rangiranju konkurentnosti ove godine.

Gledajući regionalno prvih 20 zemalja se sastoji isključivo od zemalja iz regije zapadne Evrope (10 zemalja), Sjeverne Amerike (2) i Istočne Azije i Pacifika (7). U stvari, Istočna Azija i Pacifik postižu najviše prosječne rezultate (72,6) među svim regijama, malo više od Evrope i Sjeverne Amerike (70,8). Stoga nije iznenađujuće što najkonkurentnije ekonomije imaju tendenciju dobrih ocjena u svim stubovima, dok se najmanje konkurentne ekonomije bore u svim oblastima.

Rezultati navedeni u ovim analizama poredani su na skali 0-100, osim ako nije drugačije navedeno. Bilo kakva poređenja sa prethodnim periodima su napravljena u odnosu na 2017. godinu i 'novo' izdanje, koje je izračunato pomoću nove GCI 4.0 metodologije.

## Top 10 zemalja u svijetu

Ovogodišnji rang zemalja pokazuje nešto drugačiju sliku nego u dosadašnjim izvještajima o konkurentnosti. SAD su do sada najbliže „granici“, idealnom stanju u kojem zemlja ima najbolji rezultat u svakoj od komponenti indeksa. Sa rezultatom konkurentnosti od 85,6 što je 14 peona manje od idealne vrijednosti 100, pokazuje da i najbolje rangirane zemlje imaju prostora za poboljšanje. Slijedi ih Singapur (83,5) i Njemačka (82,8). Švajcarska (82,6) dolazi na četvrtom mjestu, a zatim Japan (82,5), Holandija (82,4), Hong Kong SAR (82,3), Velika Britanija (82,0), Švedska (81,7) i Danska (80,6) čime se zaokružuje top 10 najboljih zemalja u svijetu.



Izvor: Analiza World Economic Forum; World Bank 2018; national sources.

**Sjedinjene Američke Države** sa rezultatom ocjene 85,6 od 100 su na vrhu rangiranja GCI 4.0 indeksa u 2018. godini, potvrđujući svoj status najkonkurentnije ekonomije na svijetu (prema istom rangiranju nalazi se na prvom mjestu u novom izdanju u 2017. godini), iako sa značajnim odstupanjem do granice. Sjedinjene Države su na vrhu u 3 od sedam stubova. One vode u stubu poslovne dinamike sa rezultatom ocjene od 94,1, zahvaljujući svojoj energičnoj poduzetničkoj kulturi. Također su na vrhu kad je tržište rada u pitanju (81,9) i finansijski sistem (92,1), zbog dubine, širine i relativne stabilnosti, dok postiže skoro savršen rezultat u stubu veličine tržišta (99,2, drugo mjesto iza Kine).

Svi ovi faktori doprinose energičnom inovativnom ekosistemu koji ju čine „super inovatorom“ sa ocjenom 86,5 (drugo mjesto iza Njemačke).

Iako je institucionalni okvir veoma pogodan, postoje naznake slabljenja društvene slike pogotovo imajući u vidu da SAD imaju stopu ubistava pet puta veću od prosjeka naprednih zemalja, te da je očekivana životna dob 67,7 godina.

**Singapur** je rangiran na drugom mjestu sa ocjenom 83,5 iza Sjedinjenih Država sa rezultatom vrlo snažnih performansi širom svijeta. Singapur je među prvih 10 u sedam stubova i među prvih 20 u još četiri. Otvorenost zemlje je glavna karakteristika ovog globalnog trgovačkog centra kao jedne od glavnih pokretača njegovog ekonomskog uspjeha. Singapur ima stub infrastrukture sa skoro savršenim rezultatom ocjene od 95,7. Konkretno, može se pohvaliti transportnom infrastrukturom svjetske klase, uslugama i povezanosti. Također je na vrhu u stubu tržišta proizvoda (81,2), gdje vodi u komponenti otvorenosti trgovine. Ono što mora dalje unapređivati je poboljšanje svog ekosistema, stuba vještina, poslovne dinamike i inovacija.

**Njemačka** se pojavljuje kao najjača evropska ekonomija na ovogodišnjoj ljestvici konkurentnosti i treća najjača globalno (ukupna ocjena: 82,8). Zemlja se posebno ističe u svom inovativnom ekosistemu. Prva je na globalnoj razini u stubu inovacija (87,5). Ova ocjena je rezultat snažnog učinka patenata i istraživačkih publikacija od strane vrhunskih istraživačkih institucija kao i ocjena vrlo visokog stepena zadovoljstva kupaca što konstantno vrši pritisak na kompanije da inoviraju svoje proizvode.

Iako postoji veoma stabilno makroekonomsko okruženje, zdravstvo, obrazovanje, visoko educirano stanovništvo ekonomija zaostaje kada je u pitanju usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija sa ocjenom 69,3 što je postavlja tek na 31. mjesto.

**Švicarska** je i dalje zadržala visoku poziciju na rang listi kako globalno tako i u Evropi. Ove godine je na 4. mjestu zahvaljujući dobrim ocjenama u 5 stubova. Ona je jedna od svjetskih super inovatora, odmah nakon Njemačke i SAD-a. Švicarska je zemlja domaćin mnogim multinacionalnim kompanijama koje su obično lideri u svojim sektorima, ali sa podjednako gustom mrežom malih i srednjih preduzeća koji imaju reputaciju kvalitete i inovativnosti. Osim izvrsnih istraživanja i intenzivne suradnje između akademskog i poslovnog svijeta stalno proizvodi inovativne proizvode za komercijalne svrhe. Mnogi faktori podržavaju inovativni proces počevši od jakog institucionalnog okvira, vrhunskog transporta i infrastrukture do dobro funkcionirajućeg tržišta rada.

**Japan** je na petom mjestu globalno (rezultat od 82,5), a drugi u regionu. To je najviše poboljšanje u top 10 zemalja, u poređenju sa novim izračunom popeo se tri mjesta na ljestvici. Prvi je sa rezultatima u stubu zdravstva, posebno u komponentama digitalne i fizičke infrastrukture. Nalazi se na prvom mjestu u infrastrukturi zračnog prometa (92,5), dok 93% odrasle populacije koristi internet na redovnoj osnovi. Dva najslabija stuba Japana su institucije gdje najviše utiče nizak nivo društvenog kapitala i relativno slabo korporativno upravljanje i stub vještina gdje bilježi prosječne ocjene u kvaliteti trenutne i buduće radne snage.

**Holandija** je treća najkonkurentnija Evropska ekonomija i šesta najbolja u svijetu (82,4). Holandija ima posebno dobre ocjene u stubu institucija (77,9), zaštiti imovinskih prava, etike i transparentnosti. Njena ekonomija je posebno jaka u otvorenosti, koja se manifestuje u mnogim dimenzijama. Kako je posebno lako otvoriti kompaniju tako je lako i zatvoriti. Koristeći svoju visoku gustinu naseljenosti, Holandija je vrlo dobro povezana interno, visokokvalitetnim putevima, željeznicama i vodenim putevima kao i putem digitalnih tehnologija i fizičke infrastrukture kao što su luke i aerodromi. Svi ovi faktori podržavaju visoko konkurentno tržište proizvoda. Konačan doprinos otvorenosti zemlje se ogleda u smislu načina razmišljanja među studentima. Ocjena kvalitete obrazovanja je veoma visoka (84,5) i očigledno, podstiče kritičko razmišljanje, koje rangira zemlju na 7. mjesto na globalnom nivou (70,9).

**Hong Kong** je rangiran na 7. mjestu globalno sa rezultatom 82,3 i na trećem mjestu u Aziji. Njegove karakteristike konkurentnosti su slične Singapuru, iako ima nešto niže ocjene u inovativnosti i učinkovitosti tržišta rada. Hong Kong ima vrhunske rezultate u sedam od 12 stubova GCI 4.0. Zanimljivo je da zauzima drugo mjesto u četiri stupa: infrastrukturi (94,0), gdje se nalazi na prvom mjestu u lučkoj infrastrukturi i povezanosti, usvajanju ICT-a (87,9), finansijskom sistemu (90,1), i tržištu proizvoda (79,0), gdje se nalazi na drugom mjestu po komponenti otvorenosti trgovine (84,5). Glavni izazov za Hong Kong je razvoj inovacija (stup 12), gdje ima najslabije rezultate rangiranja (61,9).

**Velika Britanija** je četvrta najkonkurentnija ekonomija u Evropi i osma na globalnoj razini (82,0). Njen uspjeh uglavnom objašnjavaju tradicionalne snage: vrlo dobro funkcionisanje tržišta (78,7), vrhunski inovativan ekosistem (79,2) i energična dinamika poslovanja (79,0). Nezavisno od drugih efekata Brexita, koji su po definiciji oslabili tržište VB zbog integracije u EU, mnoge komponente tržišta se vraćaju u prvobitno stanje. Bez obzira što ima snažan inovacijski ekosistem i dobar poslovni sektor, trenutno izgleda manje spremna nego druge zemlje da prihvati tehnološke promjene. Usvajanje ICT-a također predstavlja jedan od najslabijih stupova gdje je rangirana globalno na 28. mjestu.

**Švedska** je u ovogodišnjem indeksu rangirana kao deveta na globalnoj razini i peta u Evropi (81,7). Njeni rezultati imaju visoke ocjene u svih 12 stubova. Među svojim visokorangiranim evropskim partnerima, Švedska izgleda najbolje spremna da iskoristi mogućnosti koje donosi brzina tehnoloških promjena. Zemlja ima izuzetno visoke ocjene u stubu usvajanja ICT-a (85,2), kako u komponentama korištenja interneta (89,7), tako i u kvaliteti konekcije. Na vrhu je globalne ljestvice u smislu digitalnih vještina populacije (80,6).

**Danska**, kao jedno od najmanjih tržišta u Evropi, rangirana je kao deseta na globalnom nivou sa ocjenom 80,6. U regionu se izdvaja po veoma dobrom funkcionisanju tržišta rada (na 5. mjestu), što daje osnovu za jaka društvena prava. Kao pionir modela „flexicurity“, uspjeva da uskladi efikasnu tržišnu ekonomiju sa jakom zaštitom radnika i državnim blagostanjem, prije svega kroz aktivnu politiku tržišta rada. Zemlja pruža visok nivo stabilnosti kako za svoje građane, tako i za poslovni sektor. Ima visoke rezultate ocjena u stubu institucija (75,9), infrastrukturi (86,3) kao i u stabilnosti makroekonomskog okruženja (prva sa nekoliko drugih zemalja).

## METODOLOGIJA

U ovom dijelu predstavljena je metodologija izračuna indeksa globalne konkurentnosti (GCI) 4.0. Potreba za ažuriranjem indeksa konkurentnosti postala je jasna kombinacijom trajnih efekata Velike recesije 2008. i brzinom odvijanja četvrte industrijske revolucije (4IR). Velika recesija naučila nas je da finansijske krize mogu imati dugotrajne efekte na produktivnost. Produžena razdoblja nedovoljnog ulaganja uzrokovana finansijskom krizom mogu smanjiti dugoročnu putanju rasta, postavljajući ekonomski sistem na manje prosperitetan put, čak i nakon što se finansijski sektor konačno oporavi. U isto vrijeme, četvrta industrijska revolucija proizvodi, pored drugih efekata, ubrzavanje inovacijskih ciklusa što bržim tempom poslovne modele čini zastarjelim. Kako bi odgovorile ovim i drugim izazovima ekonomije trebaju uspostaviti odgovarajuće mehanizme za smanjenje rizika od mogućih novih finansijskih kriza, te kako bi mogle upravljati efektima inovacija na socioekonomskom nivou. Drugim riječima uspješne ekonomije u 4IR trebaju biti:

*Otporne*, da grade zaštitne zidove i ekonomske mehanizme kako bi spriječile finansijske krize ili masovnu nezaposlenost i odgovorile na vanjske šokove.

*Agilne*, da prihvate promjene umjesto da im se opiru. Preduzeća, donosioci javnih politika i radnici trebaju biti u stanju da se brzo i na nove načine prilagode kako bi funkcionisali i iskoristili prilike u proizvodnji roba ili usluga.

*Fokusirane na ljudski kapital* u ekonomskom razvoju. To znači da se ljudski kapital prepoznaje kao neophodan u stvaranju napretka i da bilo koja politika koja negativno utiče na potencijal ljudskog faktora dugoročno smanjuje ekonomski rast. Kreirane politike, kao posljedicu toga, moraju osigurati da će brzina promjena i uvođenje tehnologije u konačnici dovesti do boljih uslova života.

Također trebaju *izgraditi inovativni ekosistem* gde se inovacije podstiču na svim nivoima od strane svih zainteresovanih strana koje doprinose stvaranju najboljih uslova u nastajanju novih ideja, koje će se komercijalizirati kao novi proizvodi i usluge.

### Okvir Indeksa globalne konkurentnosti (GCI) 4.0

Revidirani pregled nije samo ažurirao koncept i statističke podatke nego je pružio priliku i za razmišljanje o obimu koji ima indeks. GCI 4.0 je fokusiran na institucije, politike i druge faktore koji predstavljaju temelje produktivnosti. Indeks globalne konkurentnosti 4.0 procjenjuje koji faktori zajedno određuju nivo produktivnosti zemlje kao najvažnijeg pokretača dugogodišnjeg poboljšanja životnog standarda.

Faktori su organizovani u 12 stubova i u svrhu prezentacije grupisani su u četiri kategorije (povoljno okruženje, ljudski kapital, tržišta i ekosistem inovacija), kao što je prikazano na slici 1. Dok zadržava ciljeve svog prethodnika, GCI 4.0 ponovo razmatra šta određuje produktivnost i način na koji se ona mjeri: Od 98 indikatora, 34 su zadržana iz prethodne metodologije dok su ostala 64 indikatora nova. U nastavku je predstavljena detaljna struktura indeksa i definicija svakog indikatora. Nova metodologija obuhvata sve faktore identifikovane u literaturi kao važne za produktivnost kada je u pitanju 4IR.

## Prvi stub: Institucije

**Šta podrazumijeva?** Sigurnost, imovinska prava, društveni kapital, provjere i ravnotežu, transparentnost i etiku, javni sektor i korporativno upravljanje.

**Zašto je to bitno?** Uspostavljanjem ograničenja, i zakonskih (zakoni i mehanizmi izvršenja) i neformalnih (norme ponašanja), institucije određuju kontekst u kojem pojedinci organizuju sebe i svoje ekonomske aktivnosti. Institucije uglavnom utiču na produktivnost kroz pružanje olakšica i smanjenje neizvjesnosti.

## Drugi stub: Infrastruktura

**Šta podrazumijeva?** Kvalitet i proširenje transportne (cestovni, željeznički, vodni i vazdušni saobraćaj) i komunalne infrastrukture.

**Zašto je to bitno?** Bolje povezana geografska područja uglavnom su naprednija. Dobro razvijena infrastruktura smanjuje troškove prevoza i transakcija, i olakšava kretanje roba i ljudi kao i prenos informacija unutar i van zemlje. Također, obezbjeđuje pristup električnoj energiji i vodi – obje komponente predstavljaju neophodne uslove za modernu ekonomsku aktivnost.

## Treći stub: Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija (ICT)

**Šta podrazumijeva?** Stepem širenja specifičnih informatičkih i komunikacijskih tehnologija.

**Zašto je to bitno?** Informatičke i komunikacijske tehnologije smanjuju transakcijske troškove, ubrzavaju informacije i razmjenu ideja, poboljšavajući efikasnost i poticanje inovacija. Kako se tehnologije općenito namjenski sve više ugrađuju u strukturu ekonomije, postaju nužne za sve zemlje kao što je to električna energija i transportna infrastruktura.

## Četvrti stub: Makroekonomska stabilnost

**Šta podrazumijeva?** Nivo inflacije i održivost fiskalne politike (više o ovome u dijalogu 2)

**Zašto je to bitno?** Umjerena i predvidljiva inflacija i održivi javni budžeti smanjuju nesigurnost, ohrabruju investicije i povećavaju poslovno povjerenje što u konačnici povećava produktivnost. Također, u sve više međusobno povezanom svijetu gdje se kapital može brzo kretati, gubitak povjerenja u makroekonomsku stabilnost može potaknuti bijeg kapitala, što može izazvati destabilizirajuće ekonomske efekte.

### Dijalog 2: Dinamika duga u stubu makroekonomske stabilnosti

Stub makroekonomske stabilnosti (stub 4) ima za cilj da mjeri glavne faktore koji utiču na konkurentnost zemalja putem kanala investicionog odlučivanja. Baziran je na dva indikatora: inflaciji i dinamici duga. Značaj inflacije za ekonomsku stabilnost odavno je utemeljen u literaturi a politika ciljane inflacije je izričit cilj monetarne vlasti koja želi da je drži u određenom rasponu (cilj Evropske centralne banke - ECB, Američkih Federalnih rezervi - FED, Banke Japana i Velike Britanije je unutar 2%). Dinamika duga ima za cilj približiti održivost javnih finansija. Način računanja je relativno složen i zahtjeva usvajanje ciljeva koji nisu u potpunosti utemeljeni u literaturi. Ovaj dijalog objašnjava tu konceptualnu ideju i njenu implementaciju u kontekstu GCI-a.

Ekonomisti su u protekle tri decenije vodili debate o tome da li je visok javni dug važan za ekonomski razvoj. Postoji konsenzus da zemlje ne mogu održati neograničene iznose duga – što je očigledno neodrživo, posebno ako kamate premašuju GDP - ali nema konsenzusa o nivou duga na kojem ekonomije počinju da osjete te posljedice. Neki ekonomisti veruju da se negativni efekti dugoročnog rasta počinju osjećati kada dug dostigne oko 100% GDP-a. Drugi nisu pronašli povezanost između duga i ekonomskog rasta, što otežava definisanje određenog nivoa duga na kojem bi rast zemlje trebao početi da opada. Upravo zbog toga postoji potreba da se uzmu i drugi faktori u obzir. Novi indikator pronalazi temelje u literaturi koja se odnosi na dug i procjenjuje dug zemlje na osnovu 4 faktora:

- Nivo duga naspram GDP-a, kako bi kontrolisao početni nivo duga
- Projicirana promjena duga, kako bi se kontrolisao rast duga
- Kreditni rejting zemlje, kako bi se obuhvatili kvalitativni i aspekti pouzdanosti
- Faza razvoja zemlje po IMF kategorizaciji „napredna“ ili „u razvoju“

Nažalost, zbog nedovoljne dostupnosti podataka, ovaj indikator ne uzima u obzir veličinu i likvidnost javne imovine. Ukoliko su svi drugi faktori nepromjenjeni, dug zemalja sa većom i likvidnijom javnom imovinom bi trebao biti održiv. Također, u obzir bi trebalo uzeti i udio duga u stranoj valuti, što povećava rizik od deprecijacije deviznog kursa povećavajući kamate što je posebno bitno za zemlje u razvoju, kao i udio duga prema strancima što predstavlja još jedan rizik jer vlade ne mogu oporezovati nerezidente.

Uprkos svim ograničenjima ovaj indikator pruža praktičniji način da se izvrši mnogo tačnija fiskalna provjera zemlje nego samo u odnosu duga i GDP-a ili u kombinaciji javnog duga i budžetskog bilansa.

### **Peti stub: Zdravstvo**

**Šta podrazumijeva?** Očekivano trajanje zdravog života (HALE) predstavlja prosječan broj godina novorođenčeta za koje se očekuje da će živjeti u dobrom zdravlju.

**Zašto je to bitno?** Zdraviji pojedinci imaju više fizičkih i mentalnih sposobnosti, produktivniji su i kreativniji, te više ulažu u obrazovanje kako se povećava očekivano trajanje života. Zdravija djeca se razvijaju u odrasle osobe s jačim kognitivnim sposobnostima.

### **Šesti stub: Vještine**

**Šta podrazumijeva?** Opšti nivo vještina radne snage, godine i kvalitet obrazovanja. Iako koncept kvalitete obrazovanja konstantno napreduje, danas važni faktori kvalitete obrazovanja uključuju: razvijenu digitalnu pismenost, interpersonalne vještine i sposobnost kritičkog i kreativnog razmišljanja.

**Zašto je to bitno?** Edukacija ugrađuje vještine i sposobnost u radnu snagu. Visokoobrazovana populacija je produktivnija jer posjeduje veću sposobnost za obavljanje zadataka i brzu razmjenu ideja zbog čega brže stvara nova znanja i aplikacije.

### **Sedmi stub: Tržište roba**

**Šta podrazumijeva?** Do koje mjere zemlja pruža podjednak prostor kompanijama da učestvuju na tržištima. Mjeri se u smislu obima jačine tržišta, otvorenosti prema stranim kompanijama i stepenu tržišnih poremećaja.

**Zašto je to bitno?** Konkurencija utiče na produktivne ciljeve podsticanjem kompanija na inovacije; unapređenjem njihovih proizvoda, usluga i organizacije; i stvaranjem najboljeg mogućeg proizvoda po najnižoj cijeni.

### **Osmi stub: Tržišta rada**

**Šta podrazumijeva?** Ono obuhvata "fleksibilnost", tj., u kojoj mjeri se ljudski resursi mogu reorganizovati i "upravljati talentima", odnosno, stepen do kojeg su ljudski resursi iskorišteni.

**Zašto je to bitno?** Tržišta rada koja dobro funkcionišu podstiču produktivnost omogućavajući radnicima da imaju odgovarajuće poslove sa svojim vještinama i da razvijajući svoje talente dostižu svoj puni potencijal. Kombinirajući fleksibilnost sa zaštitom osnovnih radničkih prava, tržišta rada koja dobro funkcionišu omogućavaju zemljama da budu otpornije na šokove i da realociraju proizvodnju u potencijalno nove segmente, podstiču radnike na rizik, privlače i zadržavaju talente i motivišu radnike.

### **Deveti stub: Finansijski sistem**

**Šta podrazumijeva?** Dubinu, odnosno raspoloživost kredita, kapitala, duga, osiguranja i drugih finansijskih proizvoda kao i stabilnost, tačnije, smanjenje preuzimanja prekomjernog rizika i oportunističko ponašanje finansijskog sistema.

**Zašto je to bitno?** Razvijen finansijski sektor podstiče produktivnost na tri načina: usmjeravanjem štednje u produktivne investicije; poboljšanjem raspodjele kapitala najperspektivnijim investicijama kroz monitoring zajmoprimaca, kvalitetnijim informacijama i pružanjem efikasnog platnog sistema. Istovremeno, odgovarajuća regulacija finansijskih institucija je neophodna kako bi se izbjegle finansijske krize koje mogu izazvati dugotrajne negativne efekte na investicije i produktivnost.

### **Deseti stub: Veličina tržišta**

**Šta podrazumijeva?** Veličinu domaćeg i stranog tržišta na koje domaće kompanije imaju pristup. Predstavlja procjenu zbira vrijednosti potrošnje, investicija i izvoza.

**Zašto je to bitno?** Veća tržišta povećavaju produktivnost kroz ekonomiju obima: jedinični troškovi proizvodnje imaju tendenciju pada sa povećanom količinom proizvodnje. Velika tržišta također podstiču inovacije. Kako ideje nisu rivalne, više potencijalnih korisnika znači veći potencijalni povratni feedback informacija na ideju. Osim toga, velika tržišta stvaraju pozitivne eksternalije kao što je akumulacija ljudskog kapitala i prenos znanja koji povećavaju povrat ugrađen u razvoj tehnologije ili znanja.

### **Jedanaesti stub: Poslovna dinamika**

**Šta podrazumijeva?** Kapacitet privatnog sektora koji generiše i usvaja nove tehnologije i nove načine organizovanja rada, kroz kulturu koja prihvata promjene, rizik, nove poslovne modele i administrativna pravila koja omogućavaju

kompanijama da jednostavno ulaze i izlaze na tržište.

**Zašto je to bitno?** Agilan i dinamičan privatni sektor povećava produktivnost preuzimajući poslovne rizike, testirajući nove ideje i stvarajući inovativne proizvode i usluge. U okruženju koje karakterišu česti poremećaji i preoblikovanje kompanija i sektora, uspješan ekonomski sistem je onaj koji je otporan na tehnološke šokove i koji se može konstantno obnavljati.

### **Dvanaesti stub: Sposobnost inovacija**

**Šta podrazumijeva?** Kvantitet i kvalitet formalnog istraživanja i razvoja, u kojoj mjeri okruženje zemlje podstiče saradnju, povezanost, kreativnost, raznolikost i konfrontaciju različitih vizija i uglova posmatranja kao i sposobnost da se ideje pretvore u nove robe i usluge.

**Zašto je to bitno?** Zemlje koje mogu proizvesti veće akumulacije znanja i koje nude bolju zajedničku ili interdisciplinarnu suradnju imaju više mogućnosti za stvaranje inovativnih ideja i novih poslovnih modela, koji se već odavno smatraju kao pokretači ekonomskog rasta.

## **IZRAČUN INDEKSA GLOBALNE KONKURENTNOSTI 4.0 (GCI 4.0)**

Od 98 indikatora koji čine metodologiju GCI 4.0, 44 su izvori iz ankete WEF Foruma a 54 su zasnovana na statističkim podacima pouzdanih eksternih izvora. Indikatori su izabrani na osnovu četiri načela. Prvo, indikatori moraju adekvatno obuhvatiti koncept koji je predstavljen u gornjem dijelu. Drugo, vanjska statistika mora biti prikupljena od pouzdanih organizacija koji prikupljaju podatke u skladu sa visokokvalitetnim standardima. Treće, očekuje se da će podaci biti periodično ažurirani u budućnosti. Četvrto, podaci moraju imati obimnu geografsku pokrivenost i biti dostupni u najmanje 75% zemalja obuhvaćenih indeksom GCI.

Stubovi i rezultati indeksa se izražavaju na ljestvici od 0 do 100 i tumače se kao "rezultati napredovanja", pokazujući koliko je zemlja bliska idealnom stanju. Ukupni rezultat indeksa je jednostavan prosjek 12 stubova, tako da težina svakog stuba iznosi 8,3% (1/12).

"Faze razvoja" koje su predstavljale prikaz ponderiranja prethodne verzije indeksa više se ne koriste. Umjesto toga, sada se metodologija iste agregacije primjenjuje na sve zemlje.

Indeks globalne konkurentnosti 4.0 izdanje 2018

Rang u inoviranom izdanju 2017: 90/135

Odabrani sastavni indikatori

Stanovništvo (u milionima)	3,5	GDP per capita (US\$)	5,149
10-godišnja prosječna stopa rasta GDP-a %	1,8	GDP (PPP) (%) svjetskog GDP-a	0,04
Stopa nezaposlenosti %	25,6	5-godišnja prosječna stopa rasta FDI %GDP	2,2

Društveni i okolišni faktori

Okolišni otisak gha/capita	3,3	Gini <del>dohodak prihod</del> -0 (savrš. jednakost) -100 (savrš. nejednakost)	32,7
Globalni indikator gender razlike 0-1 (gender paritet)	0,7		

Ključni indikatori 2018

Key ◊ Prethodna ocjena ▲ Prosjek grupe višeg srednjeg prihoda □ Prosjek Evrope i Sjeverne Amerike



Komponente indeksa	Vrijednost	Ocjena*	Rang/140	Najbolja ocjena
<b>Prvi stub: Institucije 0-100 (najbolja)</b>		<b>45,6</b>	<b>111</b>	<b>New Zealand</b>
1.01 Organizirani kriminal 1-7	4,2	53,1	103	Finland
1.02 Stopa ubistava/ 100.000 stanov.	1,3	97,4	42	Multiple (9)
1.03 Učestalost terorizma 0 (vrlo visok) -100 (bez terorizma)	99,9	99,9	64	Multiple (24)
1.04 Pouzdanost policijske službe 1-7	3,5	41,3	109	Finland
1.05 Društveni kapital 0-100	n/a	53,0	n/a	Australia
1.06 Budžetska transparentnost 0-100	50	50	77	Multiple (2)
1.07 Nezavisnost sudstva 1-7	2,4	23,5	124	Finland
1.08 Efikasnost pravnog okvira u zahtjevnim propisima 1-7	1,8	13,8	137	Finland
1.09 Sloboda medija 0-100 (najgora)	27,4	72,6	50	Norway
1.10 Teret državnih propisa 1-7	2,2	19,8	135	Singapore
1.11 Efikasnost pravnog okvira u rješavanju sporova 1-7	2,2	19,6	134	Singapore
1.12 Indeks E-učešća 0-1 (najbolji)	0,4	43,3	109	Multiple (3)
1.13 Usmjerenost vlade ka budućnosti 1-7	2,1	18,7	137	Singapore
1.14 Učestalost korupcije 0-100	38	38	77	New Zealand
1.15 Prava vlasništva 1-7	3,3	37,9	130	Finland
1.16 Zaštita intelektualne svojine 1-7	2,9	32,3	135	Finland
1.17 Kvalitet zemljišne administracije 0-30	12,5	41,7	89	Singapore
1.18 Jačina standarda revizije i izvještavanja 1-7	3,4	40,4	129	Finland
1.19 Regulacija sukoba interesa 0-10	4,7	47	106	Multiple (2)
1.20 Dioničarsko upravljanje 0-10	7	70	24	Kazakhstan
<b>Drugi stub: Infrastruktura 0-100 (najbolja)</b>		<b>60,7</b>	<b>89</b>	<b>Singapore</b>
2.01 Indeks povezivanja cesta 0-100	49,2	49,2	93	United States
2.02 Kvalitet cesta 0-7	2,8	30,2	117	Singapore
2.03 Gustina željeznica km ceste/km2	19,9	49,7	39	Multiple (20)
2.04 Efikasnost željezničkih usluga 1-7	2,1	18,6	113	Switzerland
2.05 Povezanost aerodroma ocjena	8944,1	30,9	98	Multiple (8)
2.06 Efikasnost usluga u avio saobraćaju 1-7	3,3	37,7	122	Singapore
2.07 Indeks linijske brodske povezanosti (LSCI) 0-157	n/a	n/a	n/a	Multiple (4)
2.08 Efikasnost lučkih usluga 1-7	2,0	16,2	134	Singapore
2.09 Stopa elektrifikacije % stanovn.	100	100	1	Multiple (66)
2.10 Prenos električne energije i gubitak distribucije %	10,3	93,4	66	Multiple (9)
2.11 Izloženost nesigurnoj vodi za piće % stanovn.	7,8	94,1	49	Multiple (23)
2.12 Pouzdanost snabdevanja vodom 1-7	4,2	54,1	96	Switzerland
<b>Treći stub: Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija 0-100 (najbolja)</b>		<b>45,8</b>	<b>86</b>	<b>Korea, Rep.</b>
3.01 Pretplata na mobilne telefone /100 stan.	98,1	81,7	103	Multiple (68)
3.02 Pretplata na mobilne širokopolasne mreže /100 stan.	43,4		104	United Arab Emirates
3.03 Fiksne širokopolasne internet pretplate /100 stan.	18,9	37,8	50	Switzerland
3.04 Pretplate na optički internet /100 stan.	0,0		96	Korea, Rep.
3.05 Korisnici interneta % stanovn.	60,3	60,3	66	Iceland
<b>Četvrti stub: Makroekonomsko okruženje 0-100 (najbolja)</b>		<b>74,4</b>	<b>73</b>	<b>Multiple (31)</b>
4.01 Inflacija % godišnje promjene	0,1	98,8	80	Multiple (74)
4.02 Dinamika duga 0-100	50	50	64	Multiple (36)
<b>Peti stub: Zdravstvo 0-100 (najbolja)</b>		<b>85,3</b>	<b>52</b>	<b>Multiple (4)</b>
5.01 Zdravo očekivano trajanje života godine	67,3	85,3	51	Multiple (4)
<b>Šesti stub: Vještine 0-100</b>		<b>57,5</b>	<b>87</b>	<b>Finland</b>
6.01 Srednja vrijednost trajanja obrazovanja godine	9,0	60,0	74	Finland
6.02 Obim obuka zaposlenih 1-7	3,0	33,8	133	Switzerland
6.03 Kvalitet stručnog usavršavanja 1-7	3,1	35,7	129	Switzerland
6.04 Vještine diplomaca 1-7	3,2	36,0	133	Switzerland
6.05 Digitalne vještine među stanovništvom 1-7	3,8	47,1	88	Sweden
6.06 Lakoća pronalaska kvalifikovanih radnika	3,3	38,1	130	United States
6.07 Očekivano trajanje obrazovanja godine	14,2	78,9	68	Multiple (9)
6.08 Kritičko razmišljanje u nastavi 1-7	2,5	24,5	130	United States
6.09 Odnos učenika i nastavnika u osnovnom obrazovanju udio	17,3	81,8	58	Multiple (6)

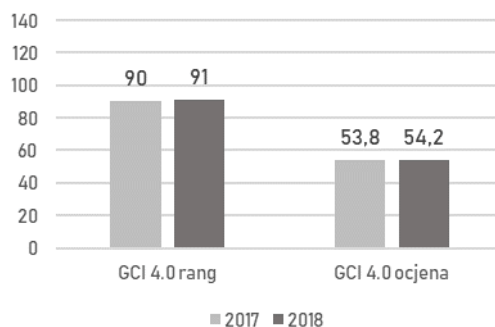
Komponente indeksa	Vrijednost	Ocjena*	Rang/140	Najbolja ocjena
<b>Sedmi stub: Tržišta roba 0-100</b>		<b>51,6</b>	<b>106</b>	<b>Singapore</b>
7.01 Distorzivan efekat poreza i subvencija na konkurenciju 1-7	3,0	33,7	122	Singapore
7.02 Obim tržišne dominacije 1-7	3,2	36,2	113	Switzerland
7.03 Konkurentnost usluga 1-7	4,4	56,5	117	Hong Kong SAR
7.04 Rasprostranjenost necarinskih barijera 1-7	4,4	56,9	64	Singapore
7.05 Trgovinske barijere, % carina	5,2	65,4	70	Hong Kong SAR
7.06 Složenost carinskih procedura 1-7	4,6	60,0	97	Hong Kong SAR
7.07 Efikasnost procesa carinjenja 1-5	2,6	40,8	69	Germany
7.08 Otvorenost trgovine usluga 0-100 (najgora)	n/a	81,8	n/a	Ecuador
<b>Osmi stub: Tržišta rada 0-100</b>		<b>51,2</b>	<b>112</b>	<b>United States</b>
8.01 Trošak otpremnine, u sedmicama rada	9,2	89,1	25	Multiple (8)
8.02 Zapošljavanja i otpuštanja 1-7	3,0	34,2	123	Hong Kong SAR
8.03 Saradnja u odnosima poslodavaca i radnika 1-7	3,5	42,5	127	Switzerland
8.04 Fleksibilnost određivanja plaća 1-7	5,4	72,7	34	Hong Kong SAR
8.05 Aktivne politike rada 1-7	2,7	28,0	102	Switzerland
8.06 Prava radnika 0-100	72,2	72,2	58	Multiple (4)
8.07 Jednostavnost zapošljavanja strane radne snage 1-7	3,1	35,3	132	Albania
8.08 Interna mobilnost radne snage 1-7	4,3	55,8	82	Guinea
8.09 Povjerenje u profesionalni menadžment	3,1	35,4	131	Finland
8.10 Plaće i produktivnost 1-7	3,0	33,7	129	United States
8.11 Udio žena u radnoj snazi, u odnosu na muškarce	0,5	33,1	104	Multiple (4)
8.12 Stopa poreza na rad	13,5	92,4	56	Multiple (26)
<b>Deveti stub: Finansijski sistem 0-100</b>		<b>55,1</b>	<b>83</b>	<b>United States</b>
9.01 Domaći krediti privatnom sektoru %GDP-a	53,8	56,7	67	Multiple (29)
9.02 Finansiranje MSP 1-7	2,9	32,3	126	United States
9.03 Dostupnost kapitala za start-up 1-7	2,3	21,1	117	United States
9.04 Kapitalizacija tržišta %GDP	23,8	23,8	70	Multiple (12)
9.05 Premije osiguranja %GDP	1,8	30,8	66	Multiple (16)
9.06 Sigurnost banaka 1-7	4,3	55,2	97	Finland
9.07 Nekvalitetni krediti % vrijednosti kreditnog portfolija	11,8	77,2	111	Multiple (2)
9.08 Kreditni jaz u p.p	-5,4	100,0	36	Multiple (97)
9.09 Stopa obavezne rezerve kapitala banaka udio	16,3	98,7	67	Multiple (72)
<b>Deseti stub: Veličina tržišta 0-100</b>		<b>41,8</b>	<b>99</b>	<b>China</b>
10.01 GDP (PPP \$ milijardi)	40,6	n/a	99	China
10.02 Izvoz %GDP	60,1	n/a	35	Hong Kong SAR
<b>Jedanaesti stub: Poslovna dinamika</b>		<b>52,7</b>	<b>106</b>	<b>United States</b>
11.01 Trošak pokretanja kompanije %GNI po glavi	7,7	96,2	74	Multiple (2)
11.02 Dani potrebni za pokretanje kompanije	65	35,2	134	New Zealand
11.03 Stopa oporavka od stečajnog centi/\$	37,9	40,8	66	Norway
11.04 Zakonski okvir stečajnog postupka 0-16	15	93,8	1	Multiple (5)
11.05 Stav prema preduzetničkom riziku 1-7	3,6	43,2	103	Israel
11.06 Spremnost delegiranja ovlasti 1-7	3,4	39,9	128	Denmark
11.07 Rast inovativnih kompanija 1-7	3,2	37,1	128	Israel
11.08 Kompanije koje prihvataju neuobičajene ideje	3,1	35,6	112	United States
<b>Dvanaesti stub: Sposobnost inovacija</b>		<b>28,2</b>	<b>114</b>	<b>Germany</b>
12.01 Raznoslikost radne snage 1-7	3,9	48,0	115	Canada
12.02 Stanje razvoja klastera 1-7	3,2	37,4	105	United States
12.03 Međunarodni zajednički izumi aplikacije/mil.stan.	0,2	6,2	71	Multiple (7)
12.04 Saradnja više zainteresiranih strana 1-7	2,9	31,5	131	United States
12.05 Naučne publikacije H indeks	73,7	63,9	112	Multiple (7)
12.06 Patentne aplikacije aplikacije/mil.stan.	0,5	7,5	73	Multiple (8)
12.07 Troškovi na istraživanje i razvoj (R&D) %GDP	0,2	7,3	91	Multiple (7)
12.08 Kvalitet istraživačkih institucija indeks	0,0	0,8	85	Multiple (7)
12.09 Sofisticiranost kupaca 1-7	2,3	21,7	132	United States
12.10 Brendirane aplikacije aplikacije/mil.stan	208,1	57,5	91	Multiple (7)

\*Rezultati su na skali od 0 do 100, gdje 100 predstavlja idealno stanje ili "granicu".

S obzirom na promjene u izračunu metodologije indeksa globalne konkurentnosti, ove godine od 140 zemalja BiH zauzima 91. mjesto sa neznatno boljom ocjenom 54,2 u odnosu na prethodnu godinu. Prema novoj metodologiji BiH bi u prethodnoj godini zauzimala 90. mjesto od 135 zemalja sa ocjenom 53,8.

U odnosu na prethodni izvještaj BiH, bez obzira na poboljšanje ukupne ocjene za 0,4 boda, ove godine bilježi nazadak za 1 mjesto.

Slika 5: Rang i ocjena indeksa konkurentnosti BiH



Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

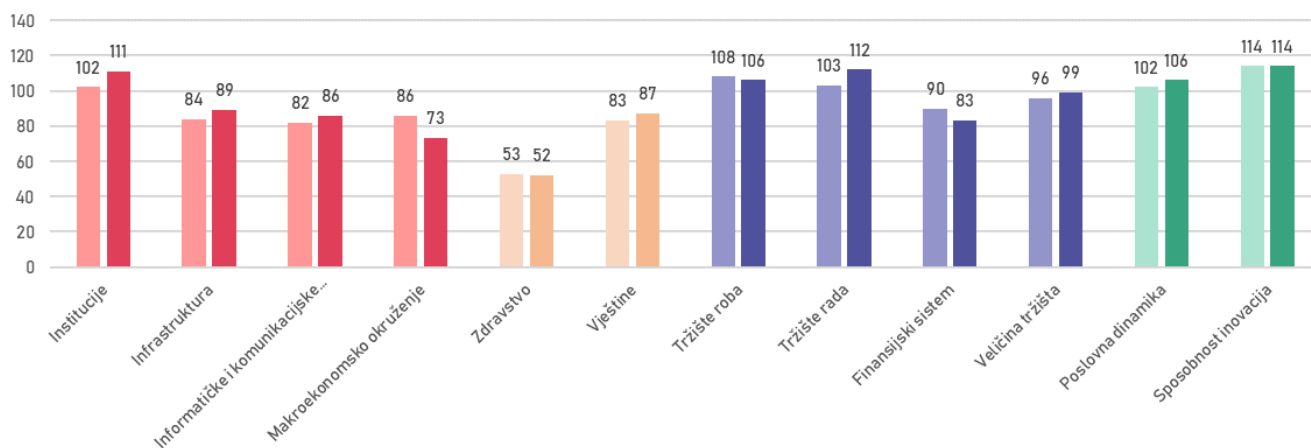
Kako bi bili u mogućnosti tačno analizirati podatke te ih porediti sa prethodnim rezultatima, moramo napomenuti da analiza ranga, posmatrana samostalno ne govori mnogo o samom napretku ili nazatku zemlje. U analizi bi se trebali uzeti u obzir i rezultati ocjena kako bi se jasno moglo vidjeti u kojem području i za koliko je zemlja ostvarila napredak ili nazadak. Ukoliko posmatramo samo jednu od pomenutih komponenti možemo doći do pogrešnog zaključka, naprimjer, da je zemlja „napredovala kada su u pitanju ocjene“, što u stvarnosti ipak nije dovelo do promjene ranga ili je zemlja realno rangirana čak i niže u odnosu na prethodni izvještaj.

Uzimajući sve navedeno u obzir možemo reći da je Bosna i Hercegovina ove godine, bez obzira na ukupni slabiji rang, ipak zabilježila napredak u nekim stubovima konkurentnosti. Ukupno četiri stuba od njih 12 u ovogodišnjem izvještaju globalne konkurentnosti BiH bilježe napredak u rangu indeksa u odnosu na prethodnu godinu.

U ovom izještaju indeksa globalne konkurentnosti BiH bilježi najbolji rang u stubu poslovne dinamike i to u komponenti zakonskog okvira stečajnog postupka koji ovu komponentu sa ocjenom 93,7 postavlja na prvo mjesto u rangiranju zajedno sa 5 drugih zemalja i najbolji rang u stubu infrastrukture i to u komponenti stope elektrifikacije tj. pristupa domaćinstava električnoj energiji, koji ovu komponentu sa maksimalnom ocjenom 100 postavlja na prvo mjesto u rangiranju zajedno sa 66 drugih zemalja globalno.

U nastavku dajemo detaljan pregled promjena ranga i ocjena indeksa konkurentnosti u svim stubovima u odnosu na novi izračun metodologije indeksa globalne konkurentnosti 4.0. u odnosu na prethodnu godinu.

Slika 6: Promjene ranga indeksa konkurentnosti BiH 2017 - 2018



Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

U odnosu na prethodnu godinu najveću pozitivnu promjenu ranga bilježe stubovi makroekonomskog okruženja (13), finansijskog sistema (7), tržišta roba (2) i stub zdravstva (1).

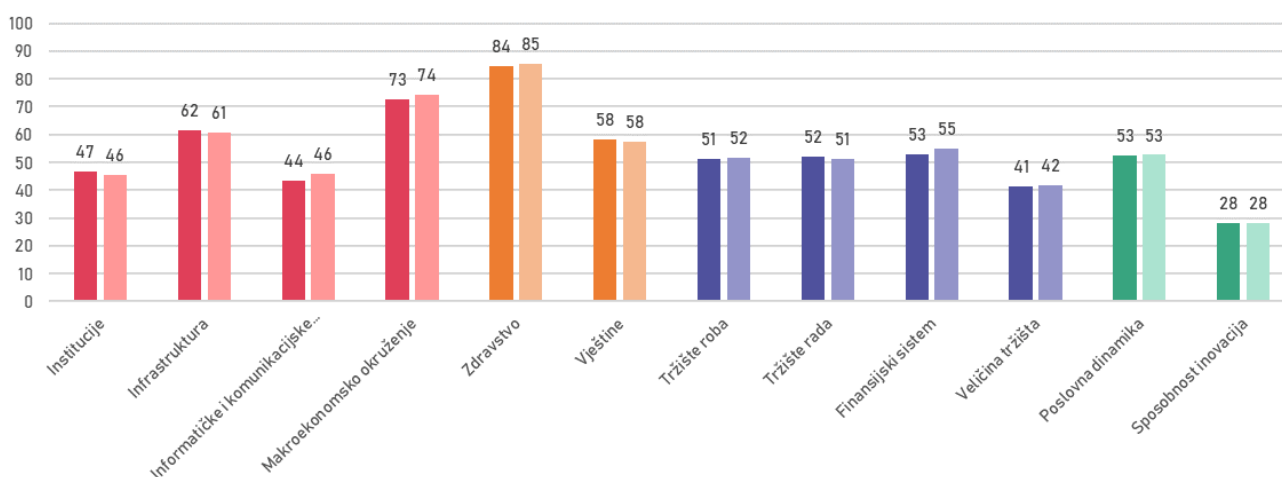
Najveću negativnu promjenu ranga zabilježili su stubovi institucija (-9), infrastrukture (-5), vještina (-4), poslovne dinamike (-4), usvajanja informatičkih i komunikacijskih tehnologija (-4) i veličina tržišta (-3) dok je stub sposobnosti inovacija ostao nepromjenjen u odnosu na prethodnu godinu.

Kada su u pitanju ocjene indeksa globalne konkurentnosti BiH situacija u poretku je nešto drugačija.

U odnosu na prethodnu godinu najveću pozitivnu promjenu ocjene zabilježili su stubovi usvajanja informatičkih i komunikacijskih tehnologija (2,3), finansijskog sistema (2,1), makroekonomske stabilnosti (1,6), zdravstva (0,8), veličine tržišta (0,5), tržišta proizvoda (0,4) i poslovne dinamike (0,1).

Iako je većina stubova zabilježila poboljšanje ocjena u odnosu na prethodnu godinu najveću negativnu promjenu ocjene zabilježili su stubovi institucija (-1,1), infrastrukture (-1,0), vještina (-0,8) i tržišta rada (-1,0).

Slika 7: Promjene ocjene indeksa konkurentnosti BiH 2017 - 2018



Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

Kada su u pitanju pojedinačne komponente koje su najviše uticale na poboljšanje ranga u stubu makroekonomskog okruženja tu se ističe godišnja postotna promjena indeksa potrošačkih cijena tj. inflacije koja je unutar stuba zabilježila pozitivnu promjenu ocjene za 3,2 čime je uticala na poboljšanje ranga za 22 mjesta u odnosu na prethodnu godinu. Zemlje u kojima je zabilježena stopa inflacije u rasponu od 0,5% do 4% bilježe najbolje rezultate. Izvan ovog raspona rezultati se smanjuju linearno kako se razlika između optimalne i stvarne vrijednosti povećava. Dalje poboljšanje unutar ovog stuba zahtijeva nepromjenjeno stanje komponente dinamike duga koja sa ocjenom 50 zadržava rang 64 mjesta.

U stubu finansijskog sistema komponente koje su najviše uticale na poboljšanje ranga su kapitalizacija tržišta čija je pozitivna promjena ocjene od 8,9 uticala na poboljšanje ranga za 12 mjesta dok je druga najbolja promjena ocjene od 4,8 komponente sigurnosti banaka uticala na poboljšanje ranga ovog stuba za 8 mjesta. Ono što i dalje zahtijeva posebno poboljšanje unutar ovog stuba su komponente dostupnosti kapitala za star-up kompanije čije je smanjenje ocjene za 3,4 boda dovelo do pogoršanja ranga za 14 mjesta, te komponenta domaćih kredita privatnom sektoru kao % GDP-a čije je neznatno smanjenje ocjene od 0,6 dovelo do pogoršanja ranga za 10 mjesta.

U stubu tržišta proizvoda, komponente koje su jedino uticale na poboljšanje ranga su značajnost nekarinskih barijera čije je povećanje ocjene za 9,5 uticalo na promjenu ranga za 49 mjesta kao i komponenta konkurentnosti usluga čije je povećanje ocjene za 3,9 uticalo na povećanje ranga za 5 mjesta. Dalje poboljšanje unutar ovog stuba zahtijeva mjere distorzivnog efekta poreza i subvencija na konkurenciju čije je smanjenje ocjene od 0,9 uticalo na pogoršanje ranga za 10 mjesta, te obima tržišne dominacije koju karakteriše korporativno upravljanje a čije je smanjenje ocjene od 0,7 uticalo na pogoršanje ranga za 8 mjesta.

Kada su u pitanju pojedinačne komponente koje su najviše uticale na pogoršanje ranga u stubu institucija tu se najviše ističe rezultat indeksa E-participacije koji bilježi negativnu promjenu ocjene za 7,6 čime utiče na pogoršanje ranga za 23 mjesta u odnosu na prethodnu godinu. Taj indeks ocjenjuje online usluge vlada u olakšavanju pružanja informacija građanima (e-informacije), interakciju sa zainteresiranim stranama (e-konsultacije) i angažovanje u procesima donošenja odluka (e-odlučivanje). Komponenta efikasnosti pravnog okvira u rješavanju sporova također bilježi negativnu promjenu ocjene za 7,3 što je uticalo na smanjenje ranga za 12 mjesta, te teret državnih propisa čije je smanjenje ocjene za 5,0 uticalo na smanjenje ranga za 10 mjesta. Ono što se može istaći kao napredak u ovom stubu su pozitivne promjene ocjena nekih komponenti od kojih je najveći napredak zabilježen u komponenti koja procjenjuje učestalost i težinu terorističkih napada u petogodišnjem razdoblju a čija je promjena ocjene 0,1 uticala na poboljšanje ranga za čak 12 mjesta. Komponenta organiziranog kriminala je zabilježila povećanje ocjene za 4,3 što je uticalo na povećanje ranga za 7 mjesta. Dalje poboljšanje unutar ovog stuba zahtijevaju komponente koje su ostale nepromjenjene u odnosu na prethodnu godinu, a to se posebno odnosi na budžetsku transparentnost, kvalitet zemljišne administracije, regulaciju sukoba interesa i dioničarskog upravljanja.

U stubu infrastrukture komponente koje su najviše uticale na pogoršanje ranga su pouzdanost snabdijevanja vodom (nedostatak, prekidi i protok) čija je promjena ocjene za 7,8 uticala na pogoršanje ranga za 28 mjesta, komponente efikasnosti željezničkih usluga čija je promjena ocjene za 0,9 uticala na pogoršanje ranga za 11 mjesta i komponenta kvalitete cesta čija je promjena ocjene za 3,5 uticala na pogoršanje ranga za 9 mjesta u odnosu na prethodnu godinu. Kao napredak u ovom stubu zabilježene su promjene ocjena u nekim komponentama od kojih najviše u komponenti povezanosti aerodroma koja predstavlja IATA pokazatelj povezanosti aerodroma i mjeri stepen integracije zemlje unutar globalne avio mreže a čije je povećanje ocjene za 0,4 uticalo na promjenu ranga za 8 mjesta. Dalje poboljšanje unutar ovog stuba zahtijevaju sve ostale komponente koje su ostvarile veoma mali nazadak ili su pak stagnirale.

U stubu vještina komponente koje su najviše uticale na pogoršanje ranga su vještine diplomaca koje podrazumijevaju maturante i diplomce koji posjeduju vještine za rad u kompanijama a čija je promjena ocjene za 3,4 uticala na pogoršanje ranga za 12 mjesta, kvalitet stručnog usavršavanja čija je promjena ocjene za 1,7 uticala na pogoršanje ranga za 9 mjesta i kritičko razmišljanje u obrazovanju čije je promjena ocjene za 3,2 uticala na pogoršanje ranga za 9 mjesta u odnosu na prethodnu godinu. Ono što se može istaći kao jedini napredak u ovom stubu je pozitivna promjena ocjene digitalnih vještina među stanovništvom čija je promjena ocjene za 0,2 uticala na poboljšanje ranga za jedno mjesto.

U stubu poslovne dinamike komponente koje su najviše uticale na pogoršanje ranga su spremnost delegiranja ovlasti čija je negativna promjena ocjene za 5,4 uticala na pogoršanje ranga za 13 mjesta i komponenta rasta inovativnih kompanija čija je iako pozitivna promjena ocjene za 2,3 ipak uticala na pogoršanje ranga za 2 mjesta. Unutar ovog stuba napredak je zabilježen u komponentama troškova pokretanja kompanije čije je povećanje ocjene za 2,9 uticalo na poboljšanje ranga za 13 mjesta, komponente stava prema poduzetničkom riziku čije je povećanje ocjene uticalo na poboljšanje ranga

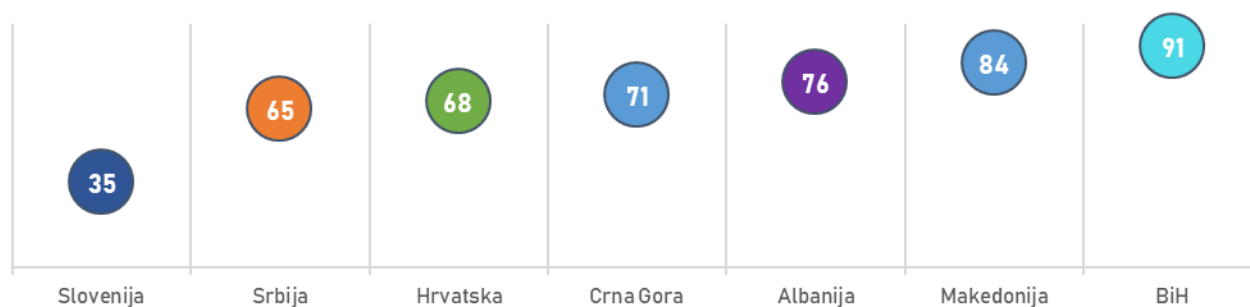
za 2 mjesta i stope povrata (metodologija Lakoće poslovanja) čija je promjena ocjene za 2,4 uticala na poboljšanje ranga za 2 mjesta.

Sveukupno posmatrano, u odnosu na sve komponente, najlošiju promjenu ocjene bilježi komponenta interne mobilnosti radne snage sa negativnom promjenom ocjene za 11,4 što je uticalo na pogoršanje ranga za 69 mjesta u odnosu na prethodnu godinu.

## BIH I ZEMLJE OKRUŽENJA U KONKURENTNOSTI 2018

Prema novoj metodologiji indeksa najbolje rezultate i ove godine ostvarila je Slovenija, koja je ostala na istom 35. mjestu. Može se reći da je najbolje rezultate ostvarila Srbija koja se sa 70. mjesta pozicionirala na 65. mjesto i Albanija koja se sa 80. mjesta pozicionirala na 76. mjesto u odnosu na prethodnu godinu, dok je Hrvatska, iako dobro rangirana u odnosu na zemlje okruženja sa nešto nižim rangom u odnosu na prethodnu godinu, sa 66. mjesta pozicionirana na 68. mjesto. Crna Gora je ostvarila napredak, te se sa 77. mjesta pozicionirala na 71. mjesto, dok je ove godine Makedonija ponovo uključena u rangiranje i zauzima 84. mjesto. Od 7 zemlja u okruženju, Bosna i Hercegovina je nazadovala za jedno mjesto i dalje je rangirana na posljednjem, 91. mjestu.

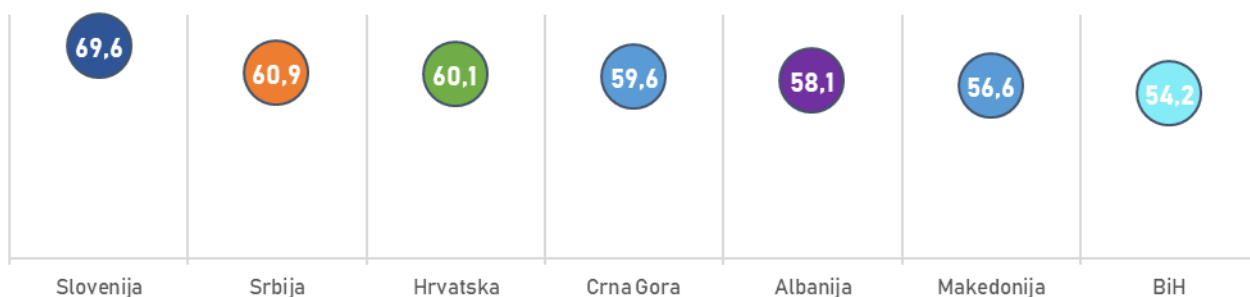
Slika 8: Rang zemalja okruženja prema GCI 4.0 2018



Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

Kada su u pitanju ocjene indeksa konkurentnosti među zemljama okruženja situacija je slična.

Slika 9: Ocjene zemalja okruženja prema GCI 4.0 2018



Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

## Rang i ocjene BiH i zemalja okruženja prema stubovima konkurentnosti 2018

Rang indeksa globalne konkurentnosti GCI 4.0. 2018 po stubovima	Slovenija	Srbija	Hrvatska	Crna gora	Albanija	Makedonija	BiH
Prvi stub: Institucije	35	76	74	63	76	63	91
Drugi stub: Infrastruktura	35	48	36	86	68	86	111
Treći stub: Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija	43	60	53	58	100	58	89
Četvrti stub: Makroekonomsko okruženje	1	64	106	102	74	102	86
Peti stub: Zdravstvo	34	67	51	55	97	55	73
Šesti stub: Vještine	29	56	65	52	45	52	52
Sedmi stub: Tržišta roba	27	66	71	45	47	45	87
Osmi stub: Tržišta rada	43	52	96	25	58	25	106
Deveti stub: Finansijski sistem	60	79	62	51	34	51	112
Deseti stub: Veličina tržišta	82	75	78	132	105	132	83
Jedanaesti stub: Poslovna dinamika	24	59	81	50	108	50	99
Dvanaesti stub: Sposobnost inovacija	28	56	63	74	48	74	106

Ocjena indeksa globalne konkurentnosti GCI 4.0. 2018 po stubovima	Slovenija	Srbija	Hrvatska	Crna gora	Albanija	Makedonija	BiH
Prvi stub: Institucije	63,1	51,6	52,0	54,7	53,9	54,7	45,6
Drugi stub: Infrastruktura	76,9	73,0	76,8	62,2	57,3	62,2	60,7
Treći stub: Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija	65,6	56,9	60,2	57,1	52,3	57,1	45,8
Četvrti stub: Makroekonomsko okruženje	100,0	75,0	69,3	69,7	70,0	69,7	74,4
Peti stub: Zdravstvo	91,6	81,5	85,7	84,8	86,8	84,8	85,3
Šesti stub: Vještine	73,5	67,5	63,4	68,1	68,7	68,1	57,5
Sedmi stub: Tržišta roba	63,1	56,5	55,7	60,9	57,0	60,9	51,6
Osmi stub: Tržišta rada	63,4	61,5	54,8	67,5	64,8	67,5	51,2
Deveti stub: Finansijski sistem	62,3	55,9	60,6	63,9	51,3	63,9	55,1
Deseti stub: Veličina tržišta	47,8	50,7	49,5	28,2	39,2	28,2	41,8
Jedanaesti stub: Poslovna dinamika	70,3	60,9	55,7	63,4	64,1	63,4	52,7
Dvanaesti stub: Sposobnost inovacija	57,9	39,7	37,7	34,9	31,7	34,9	28,2

Izvor: The Global Competitiveness Report 2018, obrada autora

Analizirajući podatke iz gornje tabele možemo vidjeti da Slovenija prednjači po rangiranju u skoro svim stubovima u odnosu na zemlje okruženja, te da je ostvarila najbolje ocjene kada je u pitanju četvrti stub – makroekonomsko okruženje zbog čega je rangirana na prvom mjestu u tom stubu u ovogodišnjem izvještaju o globalnoj konkurentnosti. U ovom stubu BiH je pozicionirana na 86. mjestu sa, ipak nešto boljim rezultatom u odnosu na Crnu Goru i Makedoniju (102. mjesto).

Krajnji zaključak je da je i ove godine BiH najmanje konkurentna zemlja od svih zemalja u regiji i Evropi i da, kada su stubovi konkurentnosti BiH u pitanju, i ovogodišnji izvještaj pokazuje slabosti zemlje na koje donosioci odluka moraju obratiti pažnju, te ubrzano raditi na rješavanju istih, kako bi se stvorili uslovi u kojima bi se isplatilo investirati u zemlju a samim time povećale mogućnosti za osiguranje blagostanja svih građana.